TOPRAK İşveren

Türkiye Toprak, Seramik, Çimento ve Cam Sanayii İşverenleri Sendikası Yayın Organı

Eylül 2023 Sayı 139

İklim Değişikliği ve İklim Politikaları

Başyazı

İklim değişikliği 21. yüzyılın en önemli gerçeği…. Bu değişikliğin sosyo-ekonomik ve çevresel etkilerini zorlu şekillerde tecrübe ettiğimiz günlerden geçiyoruz.

Ekonomik ve ticari beklentileri yeniden şekillendiren ve ülkelerin büyüme ve kalkınması için ciddi tehdit oluşturan iklim krizi karşısında, tüm dünya amansız bir mücadele veriyor.

İklim değişikliğiyle mücadelede kritik bir eşikte olan ülkemiz, ekonomik büyüme ve sosyal refah için sürdürülebilirlik stratejisinin merkezine iklim eylemini yerleştirerek, yeşil dönüşüm farkındalığını ortaya koymuş ve yeni iklim politikası eylem planları arasında sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik stratejik projelere hız kazandırmıştır.

Gelecek nesillere daha yaşanılabilir dünya bırakmak hedefiyle, yenilenebilir kaynaklara dayalı bir enerji ekosistemi yaratmak için yapılan tüm çalışmaları memnuniyetle takip ediyoruz. Gelecekte yaşanması muhtemel sıkıntılara karşı hazırlıklı olmak için net-sıfır yolculuğunu işletmelerimizde başlattık. İklim krizi ile mücadelede uluslararası rekabetçiliği destekleyen iklim teknolojilerine odaklandık.

İklim değişikliği ve çevresel sorunlarla mücadelede de çok fazla sorumluluklarımız var. Bu konuda farkındalığı artırmanın önemli ve öncelikli olduğunu düşünerek, yaşadığımız dönüşüm için yol haritamız hazır. Entegre teknolojilerle aksiyon alıyor, atık yönetimi, kaynak verimliliği ve yenilenebilir enerji gibi alanlarda optimum çözümlerle çevre dostu faaliyetler gerçekleştiriyoruz. Çevre ile uyumlu çözümler üretme hedefimizden asla vazgeçmeyeceğiz.

Köklü bir değişim ve dönüşüm yaşıyoruz. İş dünyası olarak tüm ekosistemi de bu dönüşüme ortak etmek için kararlı ve cesur adımlarla ilerliyoruz. Küresel ticaretin global bir oyuncusu olarak değişerek, dönüşerek oyunu kurallarına göre oynuyor, yeşil ve dijital yatırımlarımızı tüm iş süreçlerimizde yaygınlaştırıyoruz.

Sanayimizin gelecekte rekabetçiliğini koruyabilmesi için yenilebilir kaynakların sanayiye özel tahsisi önem arz etmektedir. Sadece satın alma anlaşmalarının ötesinde sanayinin kendi elektriğini üretebilmesi hem yeşil dönüşümü hızlandırır hem de rekabetçiliğini arttıracaktır. Yeşil Hidrojen konusunda dünyadaki gelişmelerden geri kalmamak için ülkemizin enerji politikalarının da bu yönde şekillendirilmesi kaçınılmazdır. Uluslarası Enerji Ajansı tüm dünyada 14GW'lık yeşil hidrojen projesi devam ederken, 2030 yılına kadar 430MW planlandığını söylüyor. Yeni oluşan hidrojen ekosisteminde yer almak hem cari açığımızı azaltacak hem de ülkemizin rekabetçiliğine önemli katkıda bulunacaktır.

İklim kriziyle mücadele kapsamında tüm dünyada farkındalık oluşturma çabalarının arttığını görüyoruz.

Önemli bir ticaret ortağımız olan Avrupa Birliği, Yeşil Mutabakat Eylem

Planı'nı yayınlayarak 2050 yılında ilk iklim-nötr kıta olma yolunda politikalarını belirledi. Uygulamaya konan yeni kurallar, standartlar ve yükümlülükler iş yaşamını doğrudan etkisi altına almaya başladı. 2053'te net sıfır emisyon taahhüdünde bulunan ülkemizin yeni dönemin koşullarına uyum sağlaması, risk ve tehditleri de içeren bu süreci fırsata çevirmesi mümkün.

Yeşil Mutabakat ticaretin dinamiklerini değiştirecek. AB, Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması ile ilgili harekete geçti; 1 Ekim 2023 tarihi itibariyle 3 aylık raporlama ile geçiş dönemini başlattı. 1 Ocak 2026'da karbon uygulamasında vergi kesinleşecek. Birçok işletme için hazırlıklara başlanması açısından oldukça kritik bir dönem. Başta imalat sanayi olmak üzere tüm sektörlerin Yeşil Mutabakat'ı kavraması ve uyum sürecine hızlı adapte olması kaçınılmaz.

Düşük karbon ekonomisi ile uyumlu inovatif, yenilikçi iş modellerinin uluslararası düzeyde rekabet gücümüzü artıracağına inanıyoruz.

Cumhuriyetimizin 100. Yılında sektör olarak ülkemizin sürdürülebilir kalkınması ve rekabetçiliği için iklim değişikliği politikalarını kalkınma politikalarıyla uyumlu hale getirerek önemli çalışmalara imza atıyor, değer yaratarak çalışmalarımızı daha da ileriye taşımayı hedefliyoruz.

Bu vesile ile Cumhuriyetimizin Yüzüncü Yılını kutluyor, başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve Millî Mücadele kahramanlarını minnetle anıyorum.

Hasan PEHLİVAN
Yönetim Kurulu Başkanı

TÜRKİYE
TOPRAK,SERAMİK,ÇİMENTO VE
CAM SANAYİİ İŞVERENLERİ SENDİKASI

Türkiye
Toprak, Seramik, Çimento
ve Cam Sanayii İşverenleri
Sendikası Adına Sahibi
Yönetim Kurulu Başkanı
Hasan PEHLİVAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Av. Püren KUNT TULPAR

Basın Müşaviri
Hülya ÇALOĞLU

İdare Yeri:
İçerenköy Mahallesi, Erkut Sokak,
Üner Plaza No:4/1 A Blok Kat: 2
34752 Ataşehir-İstanbul
Tel: 0 (216) 422 09 39 pbx
Faks: 0 (216) 422 09 49

Dergimiz Basın Ahlak
Yasasına Uyar.

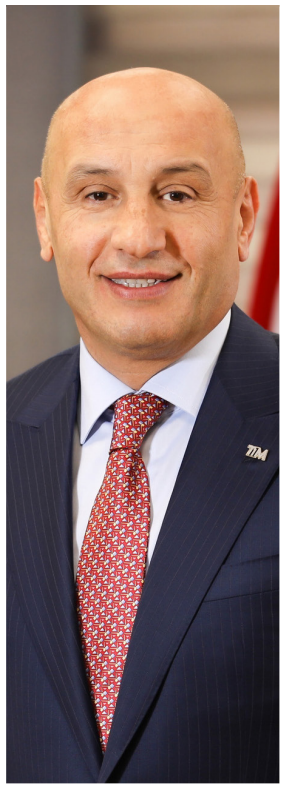
Baskı - Yapım
Kadıköy Basım
Reklamcılık San.Tic.Ltd.Şti.
Şerifali Mah. Turgut Özal Bulvarı
No:207/A
Ümraniye - İstanbul
Tel: 0 (216) 415 83 83
Faks: 0 (216) 466 13 08

Yayın Türü
Yerel Süreli Yayın
ISSN: 2687-2986

Dergimiz 3 Ayda Bir Yayınlanır.

www.toprakisveren.org.tr
E-posta: toprak@toprakisveren.org.tr

4 Türkiye, İklim Değişikliği ile Mücadelede Bir Yol Haritası Çizmiştir
Prof.Dr. Halil HASAR
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
İklim Değişikliği Başkanı

8 Karbon Vergisi Olarak Ödeyeceğimiz Bedeli Yeşil Üretim Kapasitemizi Geliştirmek İçin Kullanabiliriz
Mustafa GÜLTEPE
Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) Başkanı

10 Her Şey Neye Layıksa, Ona Dönüşür!
Prof.Dr. N. Öykü İYİGÜN
İstanbul Ticaret Üniversitesi İşletme Fakültesi
Yönetim Bilişim Sistemleri (İng) Bölüm Başkanı

14 Küresel İklim Değişikliği Kapsamında Türkiye'nin Yenilenebilir Enerji Politikaları
Prof.Dr. Müslüme NARİN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

24 AB Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması ve Emisyon Ticareti Sistemi Birlikteliğinin Yeni Dönemde Avrupa Yeşil Mutabakatı Açısından Önemi
Dr. Feza Sencer ÇÖRTOĞLU
Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (ATAUM) Öğretim Üyesi

30 Türkiye'nin İklim Politikaları
Tekin ALTUĞ
İklim Değişikliği Politika ve Araştırma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

Rekabet Hukuku Perspektifinden Bayilik/Dağıtım İlişkileri 34
Av. A. Buğra AYDIN
Av. İ. Şamil EMİRHAN
Stj.Av. Bilal BALCI

Yargıtay Kararları 38

Üyelerimizden Haberler 46

Prof.Dr. Halil HASAR
Çevre, Şehircilik ve
İklim Değişikliği Bakanlığı
İklim Değişikliği Başkanı

Türkiye, İklim Değişikliği ile Mücadelede Bir Yol Haritası Çizmiştir

İklim değişikliği, her geçen yıl etkisini artırarak hissettiren ve günlük hayatımızı etkileyen bir durumdur. Geçtiğimiz Temmuz ayı, küresel ortalama en yüksek sıcaklığın kaydedildiği ay olmuştur.

İklim krizi sebebiyle özellikle içinde bulunduğumuz Akdeniz Havzası ve çevresinde yaşanacak kuraklık ile kasırgalar gibi aşırı hava olayları sebebiyle 2050 yılına kadar 140 milyon insanın göç etmek zorunda kalacağı öngörülmektedir. Zorunlu göç riskinin yanında; ekosistemde bozulmalar, istilacı türlerin artması, doğa kaynaklı afet olayları, aşırı hava olayları iklim değişikliğinin etkilerinden sadece birkaçıdır.

İklim değişikliği ile mücadelede küresel olarak ortak hareket etmek zorundayız. Zira bir veya birkaç ülkenin tek başına gösterdiği çabalar iklim değişikliğiyle mücadelede yetersiz kalacaktır. Buradan hareketle Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında ülkeler, “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk ilkesi”yle bu mücadeleye katkı sağlamaktadır.

1750-2020 yılları arasında ülke emisyonlarına bakıldığı zaman Türkiye’nin % 0,64’lük bir orana sahip olduğu görülmektedir. 2020 yılı verilerine göre Türkiye’nin % 1,1’lik bir payı vardır. Ülkemizin, iklim değişikliğinde tarihsel sorumluluğu yok denecek kadar az olmasına rağmen, “Dünya=Ortak Evimiz” ilkesiyle gerek bölgemizde gerekse de Dünya’da da güçlü ve lider ülke olma rolümüzün farkındalığı ile iklim değişikliğiyle mücadele etmekteyiz.

İklim değişikliği sadece küresel ısınma ile tasvir edilebilecek bir olay değildir.

İklim dostu üretim kalıplarının yaygınlaşması, yüksek enerjili üretimin terk edilmeye başlanması sonucunda tüm dünyada yeşil üretime artan bir talep olacaktır. Özellikle, en büyük ticari ortağımız Avrupa Birliği'nde bu yönde çok ciddi düzenlemeler yapılmaktadır.

Bu yönüyle iklim değişikliğiyle mücadele aynı zamanda teknolojik dönüşüm, dijital dönüşüm ve yeşil dönüşüm gibi fırsatları beraberinde getirmektedir. "Türkiye Yüzyılı" vizyonuyla bu dönüşümü yakalamak en önemli görevlerimizdendir.

Bu yönüyle yeşil dönüşümü kaçırmamamız gerektiğini düşünüyorum. Yeşil dönüşümün ülkemizde gerçekleşememesi üreticimizi, ticaretimizi ve dolayısıyla ekonomimizi tehlikeye sokacaktır. Sonradan dönüşümün maliyeti ise şimdi bu işe başlamaktan çok daha fazla olacaktır.

Yeşil finansmana erişim, teknolojik dönüşümü yakalama, yeni iş ve istihdam alanları yaratma açısından aslında tüm bu tartışmalar bir iktisadi mücadele ve kalkınma meselesidir. Bunun yanı sıra temiz gıda ve suya erişimdeki ciddi zorluklar, orman yangınlarındaki küresel düzeydeki artış, artan sıcaklıklar sebebiyle iklim göçleri yaşanması yönünden de iklim değişikliği politikaları aynı zamanda bir güvenlik meselesi halini almıştır.

Sayın Cumhurbaşkanımız 27 Eylül 2021 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 2053 net sıfır emisyon hedefimizi açıklamış ve yeşil kalkınma hamlesini başlatmıştır. Bu hamle iklim değişikliği ile mücadelede tarihi bir adımdır.

Bu kapsamda 29 Ekim 2021 tarihinde İklim Değişikliği Başkanlığı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulmuştur. 10 Kasım 2021 tarihi itibarıyla ülkemiz Paris Anlaşmasına taraf olmuştur.

Yol haritamızı belirlemek amacıyla Bakanlığımız "2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi: Türkiye'nin Yeşil Kalkınma Devrimi" ana teması ile 21-25 Şubat 2022 tarihleri arasında Konya'da İklim Şûrasını düzenledi. Şûrada alınan kararlar teknik çalışmasını yürüttüğümüz taslak İklim Kanunumuzun temelini teşkil etmektedir.

Paris Anlaşması kapsamında Ulusal Katkı Beyanımız (NDC) güncellenerek BMİDÇS Sekretaryasına sunulmuştur. Ekonomi genelinde enerji, sanayi, ulaştırma, tarım, atık, binalar ve ormancılık olmak üzere 7 farklı sektör modellenmiştir. Güncellenen NDC'ye göre 2015 yılında % 21 olarak açıklanan 2030 yılı azaltım hedefi % 41'e çıkarılmıştır. Bu senaryoya göre en geç 2038 yılında emisyonlar tepe noktasına ulaşacaktır.

Türkiye, iklim değişikliği ile mücadele ve uyumda bir yol haritası çizmiştir. İlgili tüm kurumlar ülkemizin 2053 net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda enerji, sanayi, ulaştırma, bina, tarım, atık, orman ve su alanları başta olmak üzere hayatımızın her boyutunu kuşatan eylem planlarını hazırlamaya başlamıştır.

Ülkemizin 2053 net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedefleri doğrultusunda tüm paydaşların aktif katılımıyla kısa, orta ve uzun vadeli stratejik hedefleri belirlenerek, iklim konusunda geliştirilecek mevzuata katkı sağlamak, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum bağlamında temel politikalarla öncelikli eylemleri içeren bir yol haritası oluşturmak hususunda çalışmalar yürütülmüştür.

Tüm çalışmalarımızı yürütürken Dünya'daki gelişmeleri de yakından takip etmemiz gerekmektedir.

Önemli bir ticaret ortağımız olan Avrupa Birliği, 11 Aralık 2019 tarihinde Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nı yayınlayarak 2050 yılında ilk iklim nötr kıta olmak için politika belirledi. Daha sonra 14 Temmuz 2021 tarihinde bizi de yakından ilgilendiren Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) taslak tüzüğünü yayımladı.

Akabinde Avrupa'nın net sıfır emisyon hedefini sağlamak, sanayi rekabet gücünü artırmak ve iklim nötr hedefine hızlı geçişi desteklemek için 1 Şubat 2023 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından Yeşil Mutabakat Sanayi Planı açıklanmıştır. Sanayi Planı'nın amaçlarına bakıldığında; AB'nin yeşil teknolojilerin gelişimi için yatırım ortamının muhafaza edilmesi, 2030 yılına kadar ciddi miktarda temiz enerji pazarına yönelik yatırımların yapılarak uluslararası iş birliklerinin geliştirilmesi, yeşil dönüşüm projelerine 2032 yılına kadar 330 Milyar Euro kaynak ayrılması gibi politikaların ve finansman mekanizmalarının şekillendirilmesi benzeri unsurların yer aldığı görülmektedir.

Ülkemizde Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamındaki gelişmeler dikkate alınarak Ticaret Bakanlığımızın koordinasyonunda ilgili kurumlarımızın katkıları ile Yeşil Mutabakat Eylem Planı oluşturulmuş ve 2021/15 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile 16 Temmuz 2021 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Eylem Planımız 9 ana faaliyet, 32 hedef ve 81 alt eylemden oluşmaktadır. Eylem Planı kapsamındaki 81 eyleme yönelik olarak, enerji, finansman ve teknoloji gibi yatay alanların yanı sıra tekstil, inşaat, çimento, çelik gibi sektörel alanlarda ihtisas çalışma grupları (İÇG) oluşturulmuştur. Tüm bakanlıklarımız tarafından verimli çalışmalar yürütülmüş olup 2022 yılına ait Faaliyet Raporu yayımlanmıştır. Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın güncellenmesi ile ilgili çalışmalar ise Ticaret Bakanlığımız koordinasyonunda sürdürülmektedir.

Tüm Dünyada ve Avrupa'da yeşil dönüşüm hamleleri atılırken Avrupa Yeşil Mutabakatının önemli bir parçasını teşkil eden Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması da sanayicimizi ve ihracatçımızı yakından ilgilendiren bir konudur.

Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizmasına karşı en doğru politikayı yürütebilmek için söz konusu uygulamanın etkilerinin bilinmesi ve buna göre politika oluşturmanın kritik bir önemde olduğu değerlendirilmektedir. Bu anlayışla Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizmasının ülkemize potansiyel etkilerini ölçebilmek amacıyla bir

modelleme çalışması yürütülmüştür. Oluşturulan modelle çeşitli olasılıklar ayrı ayrı çalışılarak sektörel bazda ve makro ölçekte ekonomimize etkileri analiz edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, ülkemizde bir emisyon ticaret sistemi kurulması ülke ekonomisine ve ilgili sektörel aktörlere ciddi oranda katkı sağlayarak rekabet gücünü artıracaktır.

İklim değişikliğine neden olan sera gazlarının maliyet-etkin bir şekilde azaltılması ekonomimiz için bir kazanımdır. Emisyon azaltmanın; atık suyu arıtma, katı atık bertaraf etme gibi çevresel bir maliyeti vardır. Bu noktada, karbonun bir fiyatının olması, çevre politikasında temel bir ilke olan "kirleten öder" prensibi ile emisyonların azaltılmasına katkı sağlamaktadır.

Gerçekleştirmekte olduğumuz en büyük reformlardan biri de azaltım çabalarına destek olmak amacıyla tasarladığımız Ulusal Emisyon Ticaret Sistemi'mizdir. SKDM etkileri için önemli bir önlem aracı olarak planlanan emisyon ticaret sistemi Orta Vadeli Programda (2024-2026) yer verilen bir piyasa temelli azaltım mekanizmasıdır. Türkiye yaklaşık on yıldır, bir emisyon ticaret sistemi kurulumu için altyapı hazırlıklarını çeşitli politika, proje ve çalışmalar ile gerçekleştirmektedir.

Emisyon Ticaret Sistemi'nin yanı sıra emisyon azaltımını destekleyen gönüllü karbon piyasaları ve Ulusal Katkı Beyanı hedefine ulaşma noktası gönüllülük esasına dayalı Paris Anlaşması'nın 6'ncı maddesi kapsamında da çalışmalar yapmaktayız. TSE ile Başkanlığımız arasında 12 Mayıs tarihinde ülkemizin kendi gönüllü karbon piyasasını kurma yolunda "Ulusal Karbon Kredilendirme Programı" protokolü imzalanmıştır. Bu protokol ile azaltım hedeflediğimiz alanlarda projelerin teşvik edilmesi hedeflenmektedir. Türkiye'de ulusal bir sistemin kurulması, hem burada hedeflenecek gelirin ülkemizde kalması açısından çok önemli. Hatta sadece ülkemizde değil hem Türk Cumhuriyetleri hem Balkan ülkelerini kapsayan bölgesel bir piyasayı da yönetecek çalışmanın ilk adımı olarak görüyoruz.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN'ın ilan ettiği "Türkiye'nin Yüzyılı" vizyonunda yer alan "Sürdürülebilirliğin Yüzyılı" başlığı altında; Bakanlığımızca gerek 2053 net sıfır emisyon, gerek sıfır atık politikaları temelinde sanayide yeşil dönüşüm süreciyle birlikte, temiz, çevreci ve yenilikçi teknolojilerle sanayi kaynaklı kirliliğin kaynağında azaltımı ve önlenmesi hedefiyle uyumlu çalışmalar çok yoğun bir biçimde devam ettirilmektedir.

Mustafa GÜLTEPE
Türkiye İhracatçılar Meclisi
(TİM) Başkanı

Karbon Vergisi Olarak Ödeyeceğimiz Bedeli Yeşil Üretim Kapasitemizi Geliştirmek İçin Kullanabiliriz

Bugünün gelişmiş ülkelerinin sorumsuz üretim anlayışı ve fosil yakıtların tetiklediği küresel iklim değişikliği dünyamızın geleceği için büyük bir tehdit oluşturuyor. Uluslararası toplum son 50 yıldır iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini en aza indirmenin yollarını arıyor. Bu süreçte ilk ciddi adımlardan biri Türkiye'nin de 2021'de taraf olduğu 2015 tarihli Paris İklim Anlaşması ile atıldı. 2019'da yayımlanan Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) ise 2050 yılı için sıfır karbon hedefine odaklandı.

Türkiye AB üyesi olmamakla birlikte Yeşil Mutabakat'a uyum bizim için hayati önem taşıyor. Çünkü AB bizim ana pazarımız konumunda bulunuyor. Toplam ihracatımızın yüzde 42'sini AB ülkelerine gerçekleştiriyoruz. Bu büyük pazardaki gücümüzü korumak ve artırmak için hızlı hareket etmek durumundayız. TİM olarak tüm çalışmalarımızı bu bilinçle yürütüyoruz. Özellikle bazı sektörler için zaman hızla daralıyor. Çimento, elektrik, alüminyum, demir çelik ve gübre gibi 5 öncelikli sektör için geçiş dönemi 1 Ekim 2023 tarihi itibarıyla başladı. Bu sektörlerin şimdilik sadece raporlama yükümlülükleri olacak. Ocak 2026'dan itibaren ise sınırda karbon vergisi uygulaması başlayacak. Sonraki yıllarda diğer sektörler için de aynı uygulama devreye girecek. Süreci fırsata çevirmek bizim elimizde. Karbon vergisi olarak ödeyeceğimiz bedeli sürdürülebilir üretim kapasitemizi geliştirmek için kullanabiliriz. Biz çalışmalarımızı bu bilinçle yürütüyoruz. 'Dünyayı tüketmeden dünya için üretmek' mottosuyla Sürdürülebilirlik Eylem Planımızı iki yıl önce kamuoyu ile paylaştık.

Eylem planımız çerçevesinde gerçekleştirdiğimiz bazı çalışmaları şöyle sıralayabilirim:
• TİM Sanayide Sürdürülebilirlik Bilim Komitemizi kurduk.
• Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni imzaladık.

• İhracatçı Birliklerimizle IPA kapsamında projeler geliştiriyoruz.
• Ticaret Bakanlığımızın Yeşil Mutabakat ile ilgili oluşturduğu ihtisas çalışma gruplarında yer alıyoruz.
• 12'inci Kalkınma Planı hazırlıkları kapsamında özel ihtisas komisyonu çalışma gruplarına katkı sağlıyoruz.
• İhracatçı firmalarımızın yeşil finansmana erişimini hızlandırmak adına Türkiye Bankalar Birliği ve İhracatı Geliştirme A.Ş ile çalışmalarımızı sürdürüyoruz.
• TİM Dijital Mentorluk Sistemi ile firmalarımızın sera gazı emisyon hesaplamalarını desteklemeyi hedefliyoruz.
• TİM ve İhracatçı Birlikleri bünyesinde 'ALO TİM Yeşil Hat'ı devreye aldık.
• Bölgesel Sürdürülebilir İhracat Seferberliği Eğitim Programı kapsamında ihracatçılarımıza değer katıyoruz.
• Birliklerimiz vasıtasıyla ihracatçılarımıza sera gazı hesaplama eğitimleri veriyoruz.

Öte yandan, 27 sektörümüzden çoğu Yeşil Mutabakat'a uyumun yol haritası niteliğindeki sürdürülebilirlik eylem planlarını tamamladılar. Yıl sonuna kadar tüm sektörlerimizin eylem planlarını tamamlamayı hedefliyoruz. Mevcutlara ilave olarak planladığımız çalışmaları ise şöyle sıralayabilirim:
• TİM ve ihracatçı birliklerimiz tarafından tamamlanan ve planlanan sürdürülebilirlik eylem planları ve çalışmalarının takibini kolaylaştırmak için 'Sürdürülebilirlik Koordinasyon ve İzleme Platformu'nu kuracağız.
• Bölgesel Sürdürülebilir İhracat Seferberliği Eğitim Programlarımız ile sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği odaklı eğitimlerimiz devam edecek. Ayrıca TİM Sürdürülebilirlik Faaliyet Raporu yayınlamayı planlıyoruz.
• Ticaret Bakanlığı tarafından yayınlanan Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında oluşturulan çalışma gruplarına destek vermeye devam edeceğiz.
• Ekolojik Sürdürülebilirlik alanının da dahil olduğu 81 göstergeden oluşan Küresel İnovasyon Endeksi'nde ülkemizin 37'inci sıradaki yerinin daha yukarılara çıkarılması için çalışacağız.
• Yeşil Dönüşümünün Finansmanı Toplantıları'na devam edeceğiz. Bu noktada fon sağlayacak ulusal ve uluslararası paydaşlarla somut iş birliği adımları atacağız.
• TÜBİTAK ile Ufuk Avrupa alanlarını takip ediyoruz. İklim, enerji ve hareketlilik alanlarını kapsayan Küme 5 çağrıları kapsamında bu yıl açılacak 1,3 milyar euroluk Yeşil Mutabakat temalı 97 çağrı ile 2024'te açılacak 900 milyon Avroluk 70 çağrıdan maksimum düzeyde istifade etmek istiyoruz. Avrupa İnovasyon Konseyi'nde yeşil gündemle ilgili dokuz çağrıyı takip edeceğiz.

Bu yıl Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. Kuruluş yıldönümünü kutluyoruz. İhracat ailesi olarak Cumhuriyetimizi ikinci yüz yılında çok daha güçlendirmek, milletimizin refahını artırmak için üzerimize düşen sorumluluğu biliyoruz. Bu bilinçten hareketle 29 Ekim 1923'tekinden farksız bir heyecan, azim ve kararlılıkta yolumuza devam ediyoruz. Burada bir kez daha Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü ve silah arkadaşlarını rahmetle ve minnetle anıyorum.

Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın açıkladığı 'Türkiye Yüzyılı Vizyonu'nda yer alan verimlilik, orta ve yüksek teknolojili üretime dayalı ihracat ve dijital ekonomi hedefleri de bize ışık tutuyor. İnanıyorum ki bu süreçten daha da güçlü çıkarak Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılında Türkiye'yi ihracatta ilk 10 ülke arasına taşıma hedefine emin adımlarla ilerleyeceğiz.

Her Şey Neye Layıksa, Ona Dönüşür!

Prof.Dr. N. Öykü İYİGÜN
İstanbul Ticaret Üniversitesi
İşletme Fakültesi
Yönetim Bilişim Sistemleri
(İng) Bölüm Başkanı

"Her şey neye layıksa ona dönüşür."

Mevlâna Celaleddin Rumi

1. Giriş

İnsanoğlu layık olduğu kimliğe girer. Aslında önemli olan insanın kendini neye layık gördüğü ve bunun için hangi yönde çabaladığıdır. Yani aslında insan, layığını da kendi seçer. Günümüzün en büyük problemlerini yaratan da yaşayan da aslında insandır. Bu durum herhangi bir olaydan, durumdan veya konudan bağımsız gibi görünebilir, insan kendini hemen hemen hiçbir şekilde sorumlu tutmayabilir ama problemleri yaratan da bu problemleri yaşayıp zarar gören, muzdarip olan da ve hatta çözmek için harekete geçen de yine insandır. Mevlâna Celaleddin Rumi'nin de yüzyıllar önce işaret etmiş olduğu gibi temel olarak sorulması gereken soru şudur:

Biz Neye Layığız?

Birleşmiş Milletler tarafından her yıl hazırlanan World Economic Situation and Prospects 2023 raporuna göre Dünya nüfusunun 8 milyara ulaştığı tespit edilmiştir (UN World Economic Situation and Prospects Report, 2023). Artan nüfus ile dünya üzerinde hiç olmadığı kadar eşitsizlik ve bölünmüşlük oluşmuş, yüz milyonlarca insan açlık ve hatta kıtlıkla karşı karşıya kalmış ve halen de ne yazık ki kalmaktadır.

İlk olarak 1969 yılında sosyal aktivist Carl Oglesby tarafından ortaya atılan Küresel Güney, geleneksel olarak az gelişmiş veya ekonomik olarak dezavantajlı ulusları ifade etmekte, ekonomileri henüz tam olarak gelişmemiş olan, kişi başına düşen gelirin düşük olduğu, yüksek düzeyde işsizliğin olduğu ve sermayenin oldukça az olduğu ülkeleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu ülkeler, istikrarsız demokrasiye sahip olma eğili-

minde olan, sanayileşme sürecinde olan ve tarihsel olarak Küresel Kuzey ülkeleri (özellikle Avrupa ülkeleri) tarafından sık sık sömürgeleştirilmeye maruz kalan ülkelerdir. Diğer bir bakış açısıyla Küresel Güney, kapitalist küreselleşmeden olumsuz etkilenen nüfusları ele almak için kullanılmaktadır. Tanımlardan anlaşılacağı üzere Küresel Güney, coğrafi güney ile aynı şey değildir. Küresel Güney, genel olarak gelişmekte olan ülkeler, en az gelişmiş ülkeler, az gelişmiş ülkeler, düşük gelirli ekonomiler veya üçüncü dünya ülkelerini ifade etmek için kullanılmaktadır (World Population Review Report 2023). Küresel Güney ülkelerinden özellikle Brezilya, Hindistan, Endonezya, Çin, Nijerya ve Meksika yüksek borçları ile iklim krizinin büyüyen etkileriyle karşı karşıya kalmaktadır.

2. İklim Değişikliği

İklim değişikliği, günümüzde küresel bir tehdit olarak kabul edilmektedir ve bu sorunun ekonomik kalkınma üzerindeki etkileri giderek artmaktadır. İklim değişikliği, ekonomik büyüme, endüstriyel üretim ve toplumsal refah üzerinde ciddi etkilere neden olabilir. İklim değişikliği en basit tanımıyla, atmosferde ve iklim sisteminde meydana gelen uzun vadeli değişiklikleri ifade etmektedir. Bu değişiklikler, Dünya'nın ikliminin uzun dönemdeki ortalama koşullarında, sıcaklık, yağış, rüzgarlar ve diğer iklim özelliklerindeki belirgin ve sürekli değişiklikleri içermektedir (Yıldız Karakoç ve Kovancı, 2019). İklim değişikliği, doğal süreçlerin yanı sıra insan faaliyetlerinin de bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. İklim değişikliği, küresel ısınmayı ve bunun yer kürenin iklim sistemi üzerindeki etkilerini ifade etmektedir.

İklim değişikliği dünyanın iklimindeki önceki uzun vadeli değişiklikleri de kapsamaktadır. Küresel düzeyde ortalama sıcaklıktaki mevcut artış, önceki değişikliklerden daha hızlıdır ve asıl olarak insanların fosil yakıt tüketiminden kaynaklanmaktadır. Fosil yakıt kullanımı, ormansızlaşma yaratmakta ve karbondioksit ve metan olmak üzere sera gazlarını artırmaktadır. İklim değişikliği nedeniyle çöller genişlemekte, sıcak hava dalgaları ve orman yangınları daha fazla görülmektedir (Wikipedia, 2023). İklim değişikliğinin ana nedenleri 5 başlıkta özetlenebilir:

1- Sera Gazları: Atmosferde güneş ışığını emen ve Dünya'nın sıcaklığını artıran gazlardır. En önemli sera gazları metan (CH_4) gazı, karbon dioksit (CO_2), azot oksit (NO_x) ve florlu gazlar olarak sıralanabilir. Bu gazlar fosil yakıtların tüketimi, orman kesimi, çöp depolama, pirinç tarlaları, doğal gaz sızıntıları, tarım ve endüstriyel faaliyetler ve tıbbi ürünler gibi çok çeşitli faaliyet ve kaynaklardan oluşmaktadır.
2- Orman Kesimi/Ormansızlaşma: Atmosferdeki CO_2 emme kapasitesine sahip olan ormanların kesilmesi ve ağaçların yok edilmesi karbon depolarını serbest

bırakılmasına neden olmaktadır.
3- Sanayileşme ve Ulaşım: Sanayileşme süreci, küresel düzeyde artan ulaşım, enerji üretimi ve taşımacılık gibi faaliyetler sera gazlarının atmosfere salınımını fosil yakıt kullanımı sebebi ile artırmaktadır.
4- Tarım Uygulamaları: Tarımsal faaliyetler CH4 ve NOx gibi sera gazlarının atmosfere salınmasına neden olmaktadır. Özellikle pirinç tarımı, bu gazların kaynağıdır.
5- Atık Yönetimi: Atık depolama alanlarındaki organik maddelerin çürümesi sonucu CH4 gazı açığa çıkmaktadır. Ayrıca atık yakma tesisleri, CO2 ve diğer sera gazlarını atmosfere salmaktadır.

İklim değişikliğine neden olan bu etkenler, atmosferdeki sera gazlarının yoğunluğunu artırarak, sera etkisini güçlendirmekte, dolayısıyla Dünya'nın ortalama sıcaklığını artırmakta ve iklim sistemini değiştirmektedir. Bu değişiklikler, ekstrem hava olayları, deniz seviyesinin yükselmesi, su kaynaklarının azalması, tarım ve gıda güvencesi sorunları, ekonomik kayıplar ve biyolojik çeşitliliğin tehlikeli derecede azalması veya yok olması gibi bir dizi olumsuz etkiye yol açmaktadır. Örneğin kutuplarda yer alan buzulların ve buz kütlelerinin erimesi, deniz seviyelerinin yükselmesine sebep olmaktadır. İklim değişikliği, şiddetli fırtınalar, sel olayları, kuraklık, orman yangınları gibi ekstrem hava olaylarının sıklığını ve şiddetini gözle görülür derecede artırmaktadır. Su kaynaklarının azalması kuraklık ile beraberinde su krizlerine, tarım ürünlerinin verimliliğinin azalıp, gıda üretiminin azalmasına yol açmaktadır. Ekstrem hava olayları çoğu sektörü ekonomik anlamda etkilemekte örneğin sigorta maliyetlerini artırmakta ve işletmeler için maddi kayıplara yol açmaktadır. Son olarak da iklim değişikliği, var olan ekosistemleri bozmakta ve birçok canlı türünün yaşamını tehdit etmektedir.

3. Ekonomik Kalkınma

Ekonomik kalkınma, en genel anlamıyla herhangi bir ülke ekonomisinin iktisadi büyüme temelli olarak sosyal, siyasal ve ekonomik boyutu içeren, refah düzeyi itibarıyla insan-toplum onuruna yaraşır şekilde gelişmesi olarak ifade edilebilir (Şaşmaz ve Yayla, 2018). Diğer bir ifadeyle ekonomik kalkınma, bir ülkenin veya bölgenin ekonomik olarak büyümesi ve refahının artması anlamına gelmektedir. Bu süreç, gelir seviyelerinin yükselmesi, yaşam standartlarının iyileştirilmesi, işsizliğin azaltılması, altyapının geliştirilmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin artırılması gibi ekonomik ve sosyal göstergelerdeki olumlu değişikliklerle ölçülmektedir. Ekonomik kalkınma, bir ülkenin veya bölgenin sürdürülebilir büyüme ve insan refahı hedeflerine ulaşmasını amaçlamaktadır. Ekonomik kalkınma ayrıca toplumsal sistemin gelişimini üretim-bölüşüm-tüketim göstergelerini dikkate alarak, ülkelerin toplumsal sisteminin gelişimini göstermenin yanında onları çeşitli alt kategoriler de dahil olarak birbiri ile karşılaştırmak amacıyla da kullanılmaktadır (Çelik, 2022).

Ekonomik kalkınma, diğer bir bakış açısıyla düşük gelirli ulusal ekonomilerin modern endüstriyel ekonomilere dönüşmesi süreci olarak da tanımlanmaktadır (Turhan, 2020). Ekonomik kalkınma terimi bazen ekonomik büyüme ile eşanlamlı olarak kullanılmakta olsa da genellikle bir ülkenin ekonomisinde niceliksel olduğu kadar niteliksel gelişmeleri de içeren bir değişimi ifade etmek için kullanılmaktadır (Britannica, 2023). Ekonomik kalkınma teorisi ise zayıf ekonomilerin nasıl sofistike ve nispeten müreffeh ekonomilere dönüşebileceğini açıklamaktadır; dolayısıyla ekonomik kalkınma konu itibari ile az gelişmiş ülkeler için kritik öneme sahiptir ve ekonomik kalkınma konuları genellikle bu bağlamda tartışılmaktadır.

Gelişmekte olan bir ülkenin ne olduğuna dair evrensel olarak kabul edilmiş bir tanım olmadığı gibi, ekonomik kalkınma sürecini neyin oluşturduğuna dair de bir tanım da ne yazık ki bulunmamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler genellikle kişi başına düşen gelir kriterine göre kategorize edilmektedir ve ekonomik kalkınmanın genellikle kişi başına düşen gelir arttıkça gerçekleştiği düşünülmektedir. Bir ülkenin kişi başına düşen geliri, toplumun her yıl kişi başına elde ettiği mal ve hizmetlerin değerinin mevcut en iyi ölçüsüdür. Hem kişi başına gelir düzeyinin hem de büyüme oranının ölçümünde birtakım sorunlar olmasına rağmen, bu iki gösterge bir ülkedeki ekonomik refah düzeyi ve ekonomik büyüme hakkında tahminler sunmak için mevcut en iyi göstergeler olarak kabul edilmektedir.

4. İklim Değişikliği ve Ekonomik Kalkınma

Günümüzde COVID-19 salgınının etkileri ekonomilerde küresel düzeyde yankılanırken, Ukrayna'daki savaş yeni bir krizi daha tetiklemiş, bu durum gıda ve enerji piyasalarını bozmuştur. Birçok gelişmekte olan ülkede gıda güvensizliği ve yetersiz beslenme daha da kötü hale gelmiş, yüksek enflasyon reel gelirlerin erimesine ve milyonlarca insanı yoksulluğa ve ekonomik sıkıntılara iten küresel bir hayat pahalılığı krizine yol açmıştır. Ayrıca, sıcak hava dalgaları, orman yangınları, seller ve kasırgaların büyük ekonomik zararlara yol açması ve birçok ülkede insani krizlere neden olmasıyla iklim krizi de ağır bir bedel ödetmeye devam etmiştir. Tüm bu şoklar 2023 yılında dünya ekonomisi üzerinde ağır bir yük oluşturmuş, 2022'de ortalama %9 olan yüksek enflasyon, birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede agresif parasal sıkılaştırmaya yol açmıştır (UN World Economic Situation and Prospects Report, 2023).

Ülke ekonomilerinin sürdürülebilirliği; çevresel kaynakların sürdürülebilirliği ile ülkelerin refah düzeyini ciddi oranda tehdit etmektedir. Çevreye verilen zarar artışı ile yoksulluk artışı arasında yakın ilişki

bulunmaktadır. Bundan dolayı yeşil ekonomi, ekonomik ve çevresel kalkınmanın sürdürülebilirliği için en önemli araçlardan biri haline gelmektedir (Kuşat, 2013). Gelişmekte olan ülkelerde, borç sürdürülebilirliği riskleri artmış, yüksek seviyelerdeki özel ve kamu borcu nedeniyle finansman koşulları keskin bir şekilde sıkılaşmış, borç servis maliyetlerini artırmış ve bunun doğal sonucu olarak ülke kredi risklerini artırmıştır. Yükselen faiz oranları ve azalan satın alma gücü, tüketici güvenini ve yatırımcı duyarlılığını zayıflatarak dünya ekonomisi için yakın vadeli büyüme beklentilerini daha da zora sokmuştur. Küresel ticaret, tüketim mallarına yönelik talebin azalması, Ukrayna'da uzayan savaş ve devam eden tedarik zinciri zorlukları nedeniyle yavaşlamıştır. Ayrıca sanayileşme ile birlikte, doğal kaynak kullanımında küresel düzeyde önemli bir artış da gerçekleşmiştir. Gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde arz tarafında yaşanan verimlilik üretim maliyetlerini azaltmış, tüketimi de oldukça artırmıştır. Tüm bu süreç, sınırlı kaynakların daha hızlı bir şekilde tüketilmesi ve çevresel yükün her geçen gün daha hissedilir bir şekilde artmasıyla sonuçlanmıştır (Özsoy, 2018).

İklim değişikliği ve çevrenin ekonomi ile karşılıklı etkileşimi bir kısır döngü içerisinde gerçekleşmektedir. Ekonominin çevre üzerindeki etkisi, kirlenme ve kaynakların azalması iken, çevrenin kirlenmesinin de ekonomi üzerinde çeşitli etkileri olmaktadır. Bunlardan biri, kirliliğin ortadan kaldırılması için bertaraf harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki yanıltıcı etkisi olarak karşımıza çıkarken, harcamalar, ekonomik büyümede bir artış meydana getirmekle birlikte, gerçekte kirlilik ve kaynakların azalmasından dolayı bir refah azalışı yaşanmaktadır. Ayrıca mali kaynakların çevresel bozulmaları ve kirliliği düzeltmede kullanılması, bu kaynakların daha başka verimli alanlarda kullanılma fırsatını da ortadan kaldırmaktadır (Sencar, 2007). Günümüzde çevre ile ekonomi arasında giderek daha önemli hale gelen bu ilişki; çevrenin ve çevre değerlerinin korunması ve iyileştirilmesi için yapılması gereken harcamaların etkisi ve çevreye verilmiş olan zararların giderilmesi için ekonominin katlanmak zorunda olduğu harcamalar olarak kendini göstermektedir.

5. Sonuç

Küresel ısınma ve son yıllarda sıkça yaşanan çevre felaketleri sonucunda önem kazanan "çevre koruma" kavramı, araştırmacıların ve özellikle yatırımcıların dikkatini çeken bir konu haline gelmiş, çevresel açıdan sürdürülebilir olmayan teknolojilerin ekonomik açıdan da sürdürülemeyeceği anlaşılmıştır. Bu algı, çevre koruma kavramını içine alan yeni girişim ve girişimcilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Çevre sorunlarına yenilikçi alternatifler geliştirerek çözülmesine yardımcı olan yeşil girişimler, yükselen bir trend olarak tüm dünyada ve buna paralel olarak ülkemizde ilgi görmekte ve yeşil girişimlerin sayısı her geçen yıl artmaktadır. İklim değişikliği ile mücadele için bu bağlamda sera gazı emisyonlarını azaltma, yeşil enerjiye yatırım yapma ve sürdürülebilir tarım uygulamaları gibi stratejiler geliştirilmektedir.

Günümüzde etkilerini çok daha sık ve şiddetli hissettiğimiz iklim değişikliğinin, doğrudan ve dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya yönelik tehditler oluşturduğu ve mevcut tehditleri daha da şiddetlendiren bir "tehdit çarpanı" olduğu ifade edilebilir. Ayrıca unutulmamalıdır ki birbirine bağlı unsurlardan oluşan ve birbirleriyle ilişkili olan sistemlerin bütünsel ve ilişkisel olarak disiplinler arası olarak irdelenmesi iklim güvenliğini sağlamanın en temel koşullarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldız Karakoç ve Kovancı, 2019). COVID-19 salgını, küresel gıda ve enerji krizleri, iklim riskleri ve gelişmekte olan ülkelerde baş gösteren borç krizi ile mücadelede uluslararası toplumun güçlü desteği ile uluslararası iş birliklerinin önemi artmıştır. Sosyal, ekonomik ve ekolojik sistemlerin bir arada ele alınarak bütüncül politikalar üretilmesi, yapısal ve yasal reformların ivedilikle gerçekleştirilmesi, ilgili tüm aktörlerin sürece aktif katılımı ve koordinasyonu ile iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerini ortadan kaldırmak için kalıcı çözümler üretilebilir.

Sözün özü, günümüzün problemlerini yaratan ve bizzat yaşayan bizler, layığımıza ulaşmak için daha çok, daha etkili ve kolektif olarak çalışmalıyız, çünkü her şey neye layıksa ona dönüşür!

Kaynak

• Britannica, 2023. https://www.britannica.com/money/topic/economic-development (Erişim Tarihi: 13 Eylül 2023)
• Çelik, G. (2022). TÜBİTAK Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, (Ed. Yekta Saraç) 1. Cilt, 413-416.
• Kuşat, N. (2013). Yeşil Sürdürülebilirlik için Yeşil Ekonomi: Avantaj ve Dezavantajları: Türkiye İncelemesi. Journal of Yaşar University, 29(8), 4896-4916.
• Özsoy, T. (2018). Döngüsel Ekonomi: Almanya'daki Durumun Özeti. Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, 7(14), 129-143.
• Sencar, P. (2007). Türkiye'de Çevre Koruma ve Ekonomik Büyüme İlişkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
• Şaşmaz, M. Ü. ve Yayla, Y. E. (2018). Ekonomik Kalkınmanın Belirleyicilerinin Değerlendirilmesi: Ekonomik Faktörler. International Journal of Public Finance, 3(2), 249-268.
• Turhan, Y. (2020). Kalkınma Kavramının Tarihsel Süreci ve Etimolojik Analizi. International Journal of Economic and Administrative Studies, 29, 149-164.
• United Nations World Economic Situation and Prospects Report, 2023. (Ed. Gretchen Luchsinger) ISBN: 978-92-1-109184-7.
• Wikipedia, 2023. (Erişim Tarihi: 13 Eylül 2023) https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0klim_de%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi
• World Population Review Report, 2023. https://worldpopulationreview.com/country-rankings/global-south-countries (Erişim Tarihi: 13 Eylül 2023)
• Yıldız Karakoç, D ve Kovancı, E. (2019). Bir Güvenlik Tehdidi Olarak İklim Değişikliği. Assam Uluslararası Hakemli Dergi 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı, 344-357.

Küresel İklim Değişikliği Kapsamında Türkiye'nin Yenilenebilir Enerji Politikaları

Prof.Dr. Müslüme NARİN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
İktisat Bölümü

1. Giriş

Dünya ekonomisindeki büyüme, nüfüs artışı ve şehirleşme oranının yükselmesi, enerjiye olan talebi hızla artırmaktadır. Günümüzde artan enerji talebinin oldukça büyük bölümü (%80-85), hala kömür, petrol ve doğal gazdan oluşan fosil yakıtlardan karşılanmaktadır. Fosil yakıtların yakılması sonucu ortaya çıkan karbondioksit, ısının uzaya çıkışını yavaşlatarak sera gazlarının oluşumuna neden olmaktadır. Sera gazlarının oluşumunda fosil yakıtlardan sonra ormansızlaşma ve tarım arazilerinin kullanımı da etkin rol oynamaktadır.

Oluşan sera gazı emisyonu, küresel iklim değişikliğine yol açarak, tüm canlı türlerinin yok olmasına neden olmaktadır. Bu olası sonuçların yarattığı endişe, iklik değişikliği ve enerji ile ilgili bilimsel çalışmaları hızlandırmıştır. Bu doğrultuda bir yandan fosil yakıtların neden olduğu sera gazlarının yol açtığı iklim değişikliğine çözüm aramak üzere çeşitli uluslararası girişimlerde bulunulmuş, öte yandan hızla yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarına (YEK) yönelik çalışmalar yoğunlaşmıştır.Tüketilebilen enerji kaynakları olan kömür, petrol ve doğalgazdan oluşan fosil yakıtlarının dünyadaki rezervleri sınırlıdır. Fosil yakıtların son yıllardaki aşırı tüketimi, bu yakıtların ekonomik ömrünü kısaltmıştır.

Yeni rezervler keşfedilmedikçe dünyadaki kömür rezervlerinin 139 yıl, petrol rezerlverinin 53,5 yıl ve doğal gaz rezervlerinin 48,8 yıl ömürleri kaldığı ileri sürülmektedir (BP, 2021: 16, 34, 46). Öte yandan fosil yakıtların tüketiminin yüksekliği, doğaya önemli ölçüde karbondioksit (CO2) salınmasına, bu durum da iklim

değişikliğinin hızlanmasına neden olmaktadır. Belirtilen bu nedenlerle başta Avrupa Birliği (AB) ülkeleri olmak üzere, dünyada birçok ülke, özellikle de Almanya fosil yakıt kullanımını azaltarak yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmişlerdir.

Bu çalışmanın amacı, önemi giderek artan yenilenebilir enerji kaynaklarına ilişkin bilgi vermek ve yenilenebilir enerji politikalarının Türkiye'deki uygulamalarını araştırmaktır. Bu amaç doğurultusunda öncelikle yenilenebilir enerji kaynakları ve yararları üzerinde durulmuştur. Ardından yenilenebilir enerji türleri ve dünya elektrik tüketimleri içindeki paylarına yer verilmiştir. Son olarak da Türkiye'nin yenilenebilir enerji kaynakları ve YEK ile ilgili izlediği politikalar değerlendirilmiştir.

2. Yenilenebilir Enerji Kaynakları ve Yararları

Yenilenebilir enerji, sürekli olarak yenilenen kaynaklardan ve doğal süreçlerden elde edilen enerjidir. Diğer bir ifadeyle yenilenebilir enerji kaynakları, "Doğanın kendi evrimi içinde bir sonraki gün aynen mevcut olabilen enerji kaynakları" olarak tanımlanmaktadır (Özkaya, 2023). Bu enerji kaynakları hidrolik, güneş, rüzgâr, biyoenerji, jeotermal, gel-git ve dalga enerjisi olarak gruplandırılmaktadır.

YEK'lerin yeşil enerji ve temiz enerji kaynakları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Fakat bu enerji kaynakları arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. YEK geri dönüştürülebilme özelliğine sahiptir. Böylece CO2 gibi doğayı kirleten maddelerin salımı düşük olduğu durumlarda temiz enerji ile doğal kaynaklardan gelen enerji olması nedeniyle de yeşil enerji ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Dünya genelinde on dokuzuncu yüzyıldan itibaren yoğun olarak kullanılmaya başlanan fosil yatıkların, özellikle kömür ve petrolün, iklim değişikliğine yol açtığının tespit edilmesi üzerine, dünyadaki tüm ülkeler YEK'e yönelmişlerdir.

YEK'in en önemli özellikleri, CO2 salımını azaltarak çevrenin korunmasına yardımcı olmak, ulusal kaynaklar olduğu için enerjide dışa bağımlılığı azaltmak, istihdam yaratmak, teknolojik gelişmeye katkı sağlamak şeklinde sıralanabilir. Dolayısıyla ulaşılabilirlik (accessibility), kullanılabilirlik (availability) ve kabul edilebilirlik (acceptability) özelliklerinin

tümünü taşımaktadır.

YEK'in, fosil yakıtlara göre, birçok avantajı bulunmaktadır. Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı (IRENA) bu avantajları enerjiye erişim, sağlıklı olma, istihdam yaratma ve dayanıklılık olarak belirtmiştir (IRENA, 2021a):

Enerjiye erişim: Yenilenebilir enerji, elektriğe erişimi olmayan kırsal bölgelerde ve küçük ada ülkelerinde elektriğe erişim imkânı vermektedir. Dünya genelinde bir milyardan fazla insanın elektriğe erişimi yokken, bir milyarın üzerinde insanın da güvenli olmayan enerji arz kaynağı bulunmaktadır. Dolayısıyla bağımsız ya da mini şebekeli yenilenebilir enerji teknolojileri sayesinde küçük yerleşim birimlerine kadar her yerde enerjiye erişim sağlanabilmektedir.

Sağlıklı olma: YEK'in hava kirliliği yaratma olasığı oldukça düşük, hatta sıfırdır. Özellikle rüzgâr, güneş ve hidro kaynakların hava kirliliği oluşturma riski hiç yoktur. Jeotermal, biyoenerji gibi enerji kaynakları hava kirliliği yaratmakta, ancak fosil yakıtlara göre bu kirlilik düzeyi oldukça düşük düzeyde olmaktadır. Bu nedenle de YEK temiz enerji kaynakları olarak da adlandırılmakta ve canlıların sağlığını olumlu etkilemektedir. Hatta gelişmekte olan ülkelerde yaklaşık 2,4 milyar insanın evlerinde yemek pişirmek ve ısınmak için hala geleneksel odun, kömür ve odun kömürü kullandığı belirtilmektedir. Bu ülkelerde hava kirliliği kritik bir konu haline gelmiştir.

İstihdam yaratma: Giderek yaygınlaşan bir enerji kaynağı olması nedeniyle YEK sektörü hızla gelişmektedir. Böylece her yıl dünya genelinde artan oranda iş olanağı ve önemli istihdam sağlamaktadır. YEK sektöründe, 2020 yılında 12 milyon kişi istihdam edildiği tahmin edilmektedir (IRENA, 2021b). Bu gelişmede teknolojik gelişmeler, buna bağlı olarak maliyetlerdeki hızlı düşüş ve yenilenebilir enerjiye yönelik hükümetlerin destekleme politikaları etkili olmuştur.

Dayanıklılık: Enerji kaynaklarından yoksun olan bölgelere, altyapı yatırımlarına gerek kalmaksızın YEK ile ilgili teknolojiler götürülebilmektedir.

Yukarıda belirtilen yararlarının yanı sıra YEK'in yaygınlaşması, ülkelerin kaynak çeşitliliğini artırarak enerji arz güvenliğini sağlamaya yardımcı olmaktadır. Kaynak çeşitliliğinin artması da fosil içerikli enerji kaynaklarına bağımlılığı azaltacaktır. Dolayısıyla YEK'in yaygınlaşması, fosil yatıklara talebi azaltarak fiyatların düşmesine yardımcı olacaktır. Bu nedenle YEK'in yaygınlaşmasını isteyen ülkeler, bu alana çeşitli destekler vermektedirler. Bu desteklerin başında vergi kredileri, yenilenebilir portföy standardı ve sabit tarifeli alım garantisi gelmektedir (Öznazik, 2019: 30).

2021 yılında dünyada toplam enerji tüketiminin %13,4'ü YEK'den karşılanmıştır. Toplam yenilenebilir enerji tüketimi içerisinde en fazla pay Çin'e aittir. 2021yılında Çin, dünyadaki toplam yenilenebilir enerji tüketiminin %29,4'ünü tek başına gerçekleştirmiştir. Bu enerjinin tüketiminde Çin'i, %18,8 ile ABD izlemiştir (BP, 2022: 9). Dünyanın birçok ülkesine YEK potansiyellerinin henüz çok az kullanıldığı ya da tam olarak kullanılmadığı görülmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de enerji arz güvenliğini sağlamak ve enerji konusunda dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla ulusal yeni ve YEK'e yönelmektedir. Bu doğrultuda da birçok yasal düzenlemelere gittikleri görülmektedir. Özellikle toplam enerji tüketimi içerisinde YEK payını %20'ye çıkarılması yönünde çalışmalar yapmaktadırlar. YEK'ten elektrik üretimine yönelik önemli teşvikler verilmektedir. Türkiye'nin hidroelektrik, güneş, rüzgâr, jeotermal enerjiden oluşan YEK açısından potansiyeli oldukça yüksektir. Bu potansiyeli kullanmak için Türkiye, AB'nin yenilenebilir enerji politikaları ile uyumlu politikalar izlemektedir.

3. Yenilenebilir Enerji Kaynakları Türleri

YEK hidrolik, güneş, rüzgâr, biyoenerji, jeotermal, gel-git ve dalga enerjisi olarak sınıflandırılmaktadır.

3.1. Hidrolik Enerji

YEK'ten biri olan hidrolik enerjiden elektrik üretimi gerçekleştirilmektedir. Diğer bir ifadeyle akan sudan yararlanılarak üretilen elektrik enerjisi sağlalnmaktadır. Suyun gücünden yararlanma çok eskilere dayanmasına rağmen, 19. yüzyıldan itibaren kullanımı giderek artmıştır. Ancak üretilen enerjinin depolanamaması ve sanayileşme süresiyle birlikte yetersiz kalması gibi nedenlerle insanların fosil yakıt kullanımı daha çok yaygınlaşmıştır. Hidrolijk enerjiden elektrik enerjisi üretmek amacıyla hidroelektrik enerji santralleri (HES) kurulmaktadır.

Günümüzde HES'lerin kurulumunun yaygınlaşması, kuruldukları bölgenin ekosistimini tehdit etmeye başlamıştır. HES'ler için kurulan barajlar, su içinde yaşayan canlıların göç yollarını kapatmış ve barajların alt kısmında kalan tarımsal alanlara alüvyon akışını engellemiştir. Bu yüzden tarımsal üretimde de önemli düşüşler yaşanmıştır. Ayrıca barajlardan suyun taşması, taşıma oluğunun yetersiz olması, erozyon ve heyelanların yol açtığı dalgalanmalar gibi nedenlerle barajların çökmesi de kaçınılmaz hale gelmiştir (Öznazik, 2019: 32).

2021 yılında dünyada toplam elektrik üretiminin %15'i hidroelektrik santrallerinde (HES) üretilmiştir. HES'lerde üretilen elektrik üretimi hariç, diğer YEK'ten üretilen elektik enerjisinin toplam elektrik enerjisi içerisindeki payı %8,9 olarak

gerçekleşmiştir (BP, 2022: 51). Bu verilere göre dünyada en fazla kullanılan yenilenebilir enerji kaynağının hidro kaynaklar olduğu görülmektedir. HES'lerde üretilen elektriğin %30,4'ü Çin tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu konuda Çin'i, Kanada (%8,9) Brezilya (%8,5) ve ABD (%6) izlemiştir (BP, 2022: 51). Kurulum maliyetleri yüksek, ancak işletme ve bakım maliyetlerinin düşük ve 40-100 yıl arasında ömrü olması nedeniyle, HES'ler dünyada elektrik üretmek için büyük ölçüde tercih edilmektedir (Bhatia, 2014: 249).

YEK, daha önce de belirtildği gibi, CO2 salımına yol açmamaktadır. Ancak hidroelektrik üretimi için özellikle küçük akarsular üzerine inşa edilecek HES'lerde su kanallar ile başka bir yöne aktarılmaktadır. Bu işlem yapılırken birçok ağaç kesilmekte ve ormanlara zarar verilmektedir. Bunların yanı sıra HES'ler yapılırken akarsularda yaşayan canlıların yaşam alanlarına müdahahe edilmekte ve bu canlıların yok olmasına neden olmaktadır.

Ancak meydana gelecek olası zararlar akarsularda can suyu bırakılarak önlenebilmektedir. Öte yandan HES'lerin inşa edildiği bölgelerde erozyon ve sel oluşumu kaçınımaz hale gelmekte ve HES'lerin bulunduğu çevrelerde çeşitli hastalıklarda artışlar görülmektedir. Ayrıca HES'lerin faaliyeti esnasında yüksek oranda buharlaşma oluşmakta ve o bölgede toprakların tuzlanmasına ve verimliliğin düşmesine yol açamaktadır (Ekolojist, 2018).

3.2. Güneş Enerjisi

Güneş doğrudan ya da dolaylı bütün enerjilerin ana kaynağını oluşturmaktadır. Güneş enerjisinin büyük bir kısmı hidrojenden oluşması nedeniyle ışıma enerjisi olarak da ifade edilmektedir. Dolayısıyla güneş enerjisi dünyanın en temiz yenilenebilir enerji kaynağını oluşturmaktadır. Bu enerji, güneşteki hidrojenlerin helyuma dönüşmesi esnasında açığa çıkmaktadır. Yalnızca 90 dakikalık güneş ışığının, dünyadaki bütün insanların yıllık enerji ihtiyacını karşılayacağı ifade edilmektedir. Bu nedenle bilim insanları uzun süredir güneş enerjisinden etkin bir şekilde yararlanmak için çaba sarfetmektedirler (Usher, 2019: 43).

Güneş enerjisine dayalı elektrik üretim yönteminde de karbon salımı bulunmaktadır. Ancak bu karbon salımı, fosil yakıtlar içinde en düşük CO2 salımına sahip doğal gaz yakıtlı santrallerden bile daha düşük düzeydedir. Bu nedenle de güneş enerjisi sistemlerinin yaygınlaşmasıyla CO2 salımı azalacak ve çevre ile barışık enerji üretimi gerçekleşecektir.

Güneş enerjisinde fotovoltaik panellerin üretiminde pillerin türüne ve teknoloji düzeyine bağlı olarak düşük düzeyde de olsa zehirli ve patlayıcı gazlar kullanılmaktadır. Bunların yanı sıra güneş enerjisinden elektrik üreten paneller çatıya, termal sistemlere veya geniş alanlara kurulmaktadır. Ancak geniş alanlara kurulan paneller, ekime elverişli alanların azalmasına yol açabilmektedir.

Güneş enerjisinden elektrik üretimi, ilk kez 1939 yılında Fransız fizikçi Edmond Becquerel tarafından gerçekleştirilmiştir. Işığın elektriğe dönüştürülmesini sağlayan teknoloji, 1905 yılında Albert Einstein'ın çalışmalarıyla geliştirilmiştir. Ancak bu teknoloji, 1953 yılına kadar kullanılmamıştır. 1953 yılında ABD'de Daryl Chapin, Gerald Pearson ve Calvin Fuller'in kurduğu Bell Telefon Laboratuarlarında ilk defa %4 etkinlikle çalışan fotovoltaik güneş hücreleri geliştirilmiştir. Daha sonra bu etkinlik düzeyi %6'ya yükseltilmiştir (Hoang, 2017: 3).

Tarihsel süreç olarak daha eskilere dayanmasına karşın, kurulum maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle güneş enerjisine dayalı elektrik üretimi 2000'li yıllarda yaygınlaşmaya başlamıştır. Dünyadaki toplam elektrik üretimi içerisinde güneş enerjisinin payı, 2000 yılında %0,0076 iken, 2019 yılında %2,68'e, 2021 yılında ise %3,6'a çıkmıştır. Bu pay düşük olmasına karşın, güneş enerjisine dayalı elektrik üretimine yönelik teknoloji hala gelişmeye devam etmektedir. Güneş enerjisine yönelik teknolojiler, ağırlıklı olarak gelişmiş ülkeler tarafından geliştirilmektedir.

Bu nedenle de güneş enerjisine dayalı elektrik üretimi gelişmiş ülkelerde daha

hızlı artmaktadır. 2021 yılında dünyadaki toplam güneş enerjisine dayalı kurulu güç kapasitesinin %80,9'unu Çin, ABD, Japonya, Almanya ve Hindistan'dan oluşan 5 ülke elinde bulundurmaktadır. Bu ülkelerden tek başına Çin'in payı %36,3'tür. Çin'i ABD (%11,1), Japonya (%8,8), Almanya (%6,9) ve Hindistan (%5,9) izlemektedir (BP, 2022: 46, 50).

Güneş enerjisine dayalı elektrik üretimi iki sistemle gerçekleştirilmektedir. Birincisi fotovoltaik sistemler, ikincisi yoğunlaştırıcı güneş enerjisi sistemleridir. Yoğunlaştırıcı güneş enerjisi sistemlerinden birim elektrik üretme maliyetleri çok yüksek olması nedeniyle, yaygınlığı daha düşük düzeydedir (IRENA, 2022a: 23-25). Çok büyük enerji potansiyeline sahip olan güneşten, yeterince yararlanılamadığı görülmektedir. Bunun nedeni, güneş enerji sisteminin yeni bir teknoloji olması ve maliyetlerinin çok yüksek olmasıdır. Dolayısıyla güneş enerjisinden elektrik üretiminin gelişmiş ülkelerde yaygınlaştığı görülmektedir. Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak maliyetlerin düşmesi, diğer ülkelerde de yaygınlaşmasına yol açacaktır.

3.3. Rüzgâr Enerjisi

Rüzgâr enerjisinin temelini güneş enerjisi oluşturmaktadır. Güneş ışınlarının yeryüzünde oluşturduğu basınç ve nem, yeryüzünün farklı şekilde ısınmasına ve soğumasına neden olmaktadır. Bu şekilde yeryüzünün ısınması ve soğuması ile hava kütlelerinin hareket etmesine yol açarak rüzgârı oluşturmaktadır. Hava kütlelerinin hareket etmesiyle oluşan bu rüzgârlar, önemli enerji potansiyeline sahiptir. Rüzgâr enerjisinden yararlanma milattan öncesine dayanmaktadır. Rüzgâr enerjisi, MÖ 2800'lü yıllarda Babil Kralı Hummurabi döneminde Mezopotamya'da (Orta Doğu) sulama amacıyla kullanılmıştır.

Aynı dönemde Çin'de de rüzgâr enerjisinin kullanıldığı belirtilmektedir. Yel değirmenleri ilk kez İskenderiye yakınlarında kurulduğu ileri sürülmektedir (Küçükkaya, 2019). Önceleri yel değerlenerinde kullanılan rüzgâr enerjisi, 19. yüzyılın sonlarından itibaren elektrik üretiminde de kullanılmaya başlamıştır. Rüzgâr enerjisinden elektrik üretimini ilk kez 1887 yılında Blyth ve Brush gerçekleştirmiştir. Ardından ulusal şebekeye elektrik sağlamak amacıyla rüzgâr türbinlerinin kullanımı, 1931 yılında Sovyetler Birliği'nde başlamıştır (Öznazik, 2019: 35).

Rüzgâr enerjisi dünyanın her yerinde bol bulunan, tükenmeyen, temiz, CO2 salımına yol açmayan ve ürettiği elektriğin birim maliyeti düşük olan bir enerji kaynağıdır (Bhatia, 2014: 186). Rüzgâr enerjisinin potansiyeli oldukça yüksek olup, dünyadaki toplam elektrik tüketiminin yaklaşık 20 katıdır. Kullanılan türbinlerin konumuna bağlı olarak rüzgâr potansiyeli değişmektedir. Deniz üstü ve kara üstü rüzgâr türbinleri olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır. Deniz üstü türbinlerden elektrik üretme gücü, kara üstü rüzgâr türbinlerine göre daha yüksektir.

Dünya genelinde rüzgâr enerjisinden elektrik üretimi 1980'li yılların ortalarından itibaren artmaya başlamış, 2000'li yıllardan itibaren bu artış hızlanmıştır. 2000 yılında dünyadaki toplam elektrik üretiminin %0,2'si, 2019 yılında %5,3'ü, 2021 yılında ise %6,5'i rüzgâr enerjisinden sağlanmıştır. Yıllar itibariyle dünyadaki toplam elektrik üretimi içerisindeki rüzgâr enerjisinin payının arttığı görülmektedir. 2019 yılında dünyada rüzgâr enerjisine dayalı elektrik üretimine en büyük katkıyı yapan ülke %39,9'luk payla Çin'dir. Çin'i, ABD (%16,1) ve Almanya (%7,7) izlemektedir (BP, 2022: 47).

3.4. Diğer Yenilenebilir Kaynaklar: Biyoenerji ve Jeotermal Enerji

Hidrolik, güneş ve rüzgâr dışında kalan diğer YEK, biyoenerji, jeotermal, gel-git ve dalga enerjisidir. Bu enerji kaynaklarından dünya genelinde çok az yararanılmaktadır. YEK'ten biri olan biyoenerjiden tarihsel süreç içerisinde sürekli yararlanılmıştır. Biyoenerji kaynağı, bitkiler ve hayvanlardan oluşmaktadır. Odun, tarımsal ürünler, çöpler ve hayvan gübreleri biyoenerji kaynakları olarak kullanılmaktadır. Diğer yenilenebilir enerji kaynağı da jeotermal enerjidir. Jeotermal enerji, temiz, güvenli ve sürdürülebilir enerji kaynağıdır. Ayrıca bu enerji kaynağının kurulumu için geniş arazilere de gerek bulunmamaktadır. Jeotermal enerji, yeryüzünün iç katmanlarındaki ısıdan yararlanılarak ortaya çıkan bir enerji türüdür.

2021 yılında dünyada biyoenerji ve jeotermal enerji kaynaklarına dayalı kurulu güç kapasiteleri oldukça düşüktür. 2021 yılında dünyadaki toplam elektrik üretimi içerisinde biyoenerji, jeotermal ve diğer enerjinin payı %2,7'dir. Diğer YEK'ten elektrik üretimine en büyük katkıyı %31,5'lik payla Çin yapmaktadır. Çin'i ABD (%17), Almanya (%5,9) ve Hindistan (%4,7) izlemektedir (BP, 2022: 51).

4. Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Kaynakları ile İlgili Uygulanan Politikalar

Türkiye'de mevcut YEK'ler ve uygulanan yenilenebilir enerji politikaları alt başlıklarda incelenmiştir.

4.1. Türkiye'nin Yenilenebilir Enerji Kaynakları

Türkiye'de enerji tüketimi içerisinde ağırlıklı olarak ithal kaynaklara dayalı fosil yakıtlar kullanılmaktadır. Bu durum enerji ithalatı nedeniyle dış ticaret açığı üzerinde baskı yaratmaktadır. Öte yandan fosil yakıtların kullanımı doğaya CO2 salımı gerçekleşmektedir. Bu yüzden tüm dünyada olduğu gibi YEK'in üretimi ve tüketimi, Türkiye'de de çok önemli hale

gelmiştir. Ayrıca ülkenin enerji arz güvenliğinin sağlanması açısından YEK'in payı mutlaka arttırılmalıdır.

Türkiye'nin YEK'e ilişkin üretim kurulu güç kapasitesi Tablo 1'de gösterilmiştir. Yenilenebilir enerji üretim kapasitesi ile ilgili 2010-2019 dönemi verilerinin yer aldığı tablodan da görüldüğü gibi, bu süreç içerisinde önemli kapasite artışı gerçekleşmiştir.

Tablo 1'den de görüldüğü gibi Türkiye'de toplam yenilenebilir enerji kurulu güç kapasitesi, 2010 yılında 17.369 MW'ken bu kapasite yaklaşık üç katına çıkarak 2021 yılında 53.230 MW olmuştur. 2010 yılında bu kapasitenin büyük bir kısmı (%91,1) hidroelektrik sağlanmıştır. 2021 yılına gelindiğinde hidroelektrik kurulu güç kapasitesinin payı %53,2'ye düştüğü, güneş, rüzgar ve diğer yenilenebilir enerji kurulu güç kapasitesinin payında artışın ortaya çıktığı görülmektedir.

Türkiye'de YEK'ten elektrik üretiminde 2010-2020 döneminde oldukça önemli artış yaşanmıştır. Tablo 2'de YEK'ten üretilen elektrik verileri yer almaktadır.

Tablo 2'de de görüldüğü üzere, Türkiye'nin 2010 yılında yenilenebilir enerjiden elektrik üretimi 55,7 TWh'iken, bu üretim 2020 yılında 128 TWh'e yükselerek iki katını geçmiştir.

4.2. Türkiye'nin Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına Yönelik Yasal Düzenlemeler

Türkiye'de YEK'e yönelik ilk yasal düzenleme, 2005 yılında yürürlüğe giren 5346 sayılı "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun" (Resmi Gazete, 2005) ile gerçekleştirilmiştir. Bu kanunun 1. Maddesinde amacı şöyle belirtilmiştir: "Yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımının yaygınlaştırılması,

Tablo 1: Türkiye'nin Yenilenebilir Enerji Kurulu Güç Kapasitesi (MW)

Yılı	Toplam	Hidroelektrik		Güneş		Rüzgâr		Diğer Yenilenebilir Enerji	
	MW	MW	%	MW	%	MW	%	MW	%
2010	17.369	15.831	91,1	6	0,1	1.320	7,6	212	1,2
2011	19.086	17.137	89,8	7	0,0	1.729	9,0	213	1,2
2012	22.186	19.609	88,4	12	0,0	2.261	10,2	304	1,4
2013	25.551	22.289	87,2	19	0,1	2.760	10,8	483	1,9
2014	27.940	23.643	84,6	41	0,2	3.630	13,0	626	2,2
2015	31.516	25.868	82,1	250	0,8	4.503	14,3	895	2,8
2016	34.446	26.681	77,5	834	2,4	5.751	16,7	1.180	3,4
2017	38.746	27.273	70,4	3.422	8,8	6.516	16,8	1.535	4,0
2018	42.230	28.291	67,0	5.064	12,0	7.005	16,6	1.870	4,4
2019	44.389	28.503	64,0	5.996	13,4	7.591	17,0	2.497	5,6
2020	49.195	30.984	63,0	6.668	13,6	8.832	18,0	2.711	5,4
2021	53.230	31.493	59,2	7.817	14,7	10.607	20,0	3.313	6,2

Kaynak: IRENA, 2020; IRENA, 2022.

bu kaynakların güvenilir, ekonomik ve kaliteli biçimde ekonomiye kazandırılması, kaynak çeşitliliğinin artırılması, sera gazı emisyonlarının azaltılması, atıkların değerlendirilmesi, çevrenin korunması ve bu amaçların gerçekleştirilmesinde ihtiyaç duyulan imalat sektörünün geliştirilmesidir." İlave olarak bu kanunla YEK'ten elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

5346 sayılı kanun 2007 yılında ilk kez gözden geçirilmiştir. Bununla birlikte 2007 yılında çıkarılan 5627 sayılı "Enerji Verimliliği Kanunu" (Resmi Gazete, 2007) ile yenilenebilir enerjiden üretilen elektriğe ilave teşvikler getirilmiştr. Ayrıca bu kaynaklardan üretilen elektrik alımında taban fiyat uygulamasına geçilmiş, küçük ölçekli tesislerin kurulması konusunda kojenerasyon[1] tesislerin kurulması planlanmıştır. Bu doğrultuda şirket kurma ve lisans alma gibi yükümlülükler konusunda muafiyet alma işlemleri belirlenmiştir.

5346 sayılı kunun 2011 yılında ikinci kez gözden geçirilmiştir. 2010 yılında 6094 sayılı "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" (Resmi Gazete, 2011) ile yenilenebilir enerjiden elektrik üretimini destekleme mekanizması yeniden belirlenmiştir. Bu mekanizma ile ileri teknolojilerden yararlanılarak YEK'ten üretilen elektrik maliyetinin düşürülmesi

Tablo 2: Türkiye'de Yenilenebilir Enerjiden Elektrik Üretimi

Yılı	Toplam Yenilenebilir Enerji Elektrik Üretimi	Hidroelektrik		Güneş		Rüzgâr		Diğer Yenilenebilir Enerji	
	GWh	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%
2010	55.721	51.795	93,0	8	0,0	2.916	5,2	1.002	1,8
2011	58.110	52.339	90,1	10	0,0	4.724	8,1	1.037	1,8
2012	65.234	57.865	88,7	17	0,0	5.861	9,0	1.491	2,3
2013	69.249	59.420	85,9	29	0,0	7.558	10,9	2.242	3,2
2014	52.632	40.645	77,2	20	0,1	8.520	16,2	3.447	6,5
2015	83.661	67.146	80,3	197	0,2	11.652	13,9	4.666	5,6
2016	90.247	67.231	67,0	1.046	1,2	15.517	17,2	6.453	7,2
2017	87.239	58.218	66,8	2.892	3,3	17.904	20,5	8.225	9,4
2018	97.771	59.938	61,3	7.803	8,0	19.949	20,4	10.081	10,3
2019	132.264	88.823	67,2	9.253	7,0	21.731	16,4	12.457	9,4
2020	128.348	78.094	60,9	10.953	8,5	24.828	19,3	14.473	11,3

Kaynak: IRENA, 2020; IRENA, 2022.

hedeflenmiştir.

Enerji arz güvenliğinin sağlanmasında YEK önemli olduğu için, 2009/11 sayılı Yüksek Planlama Kurulu kararı eki sayılan "Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Stratejisi Belgesi" kapsamında YEK konusunda 2023 yılı hedefleri belirlenmiştir. Bu hedefler aşağıda sıralanmıştır (YPK, 2009; Avrupa Birliği Bakanlığı, 2017):

•YEK'in elektrik üretimi içerisindeki payının %30'a yükseltilmesi,
•Hidroelektrik potansiyelinin tamamının elektrik enerjisi üretiminde kullanılması,
•Rüzgâr enerjisine dayalı kurulu gücün 20.000 MW'a yükseltilmesi,
•600 MW'lık jeotermal potansiyelinin işleme alınması,
•Güneş ve diğer yenilenebilir kaynaklarının kullanımı için gereken düzenlemelerin yapılması,
•Yerli ve YEK'in kullanımı için alınması gereken tedbirler sonucunda elektrik üretiminde doğalgaz payının %30'un altına düşürülmesi amaçlanmıştır.

2012 yılında "Enerji Verimliliği Strateji Belgesi 2012-2023" kapsamında ülkenin uzun dönemli enerji görünümü belirlenmiştir. Bu belgede stratejik hedefler ve enerji etkinliği konusu önemsenerek, YEK'in konut sektöründe önemi vurgulanmış, binalarda karbon emisyonu ve enerji talebinin düşürülmesi, YEK'in tüketilmesiyle çevre dostu binaların yapılması ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 2012).

Bu strateji belgesinden sonra 2014 yılında "Türkiye Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı" hazırlanmıştır. Bu planın hazırlanmasında AB'nin 2009/28/AT sayılı direktifinden yararlanılmıştır. Böylece YEK konusunda ulusal eylem planı hazırlanıp, yürürlüğe girmiştir. Bu eylem planı kapsamında 2023 hedeflerine ulaşmak üzere ülkede yenilenebilir enerji kullanımının teşvik edilmesine yönelik strateji belirlenmiştir.

Bu eylem planda öncelikle enerji arz güvenliği ile ulusal ekonominin, enerji ve doğal kaynaklarla ilişkisi yer almaktadır. Ayrıca bu plan ile enerji ve doğal kaynaklar konusunda yatırımların ve araştırmaların usule uygun olarak genişletilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu kapsamda bakanlığın temel amacı, enerji verimliliğini artırmak için politika ve stratejiler belirlemek, yenilenebilir enerji dikkate alınarak planlama yapmaktır (ETKB, 2014: 14).

Türkiye'de yenilenebilir enerji sektöründe üç temel sorun bulunmaktadır (Çalışkan, 2013: 77):

•Hidrolik enerji sektörünün çok maliyetli olması, yüksek teknolojiye ihtiyaç duyulması ve çevre dostu olmaması,
•Maliyeti daha düşük olmasına rağmen jeotermal enerjinin elverişli olmaması ve yeterince ısı düzeyinde bulunmaması,
• YEK konusunda düzenleme ve mali kaynakların yetersizliği.

4.3. Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına Yönelik Teşvikler

Türkiye'nin enerji arz güvenliğinin sağlanmasında enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi, dış kaynaklara bağımlılığın azaltılması, ülkede güvenilir enerji kaynaklarının sağlanması gibi konular, yenilenebilir enerjiye yönelimi kaçınılmaz hale getirmiştir. Türkiye'nin YEK'lere yönelik oluşturduğu politikalarda, AB yenilenebilir enerji politikaları önemli yer tutmaktadır. Hidrolik, güneş, rüzgâr, biyoenerji, jeotermal, gel-git ve dalga enerjisinden oluşan YEK'e yönelik önemli teşvikler getirilmiştir. Bu teşvikler Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu bünyesinde oluşturulan "Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması (YEKDEM)" kapsamında gerçekleştirilmektedir.

2010-2021 Dönemi Teşvikler: Yenilenebilir enerjiyi teşvik eden politikalar 2005 yılından bu yana devam etmektedir. Ancak bu teşviklerin başlangıcı 2010 yılında yapılan düzenlemelere dayanmaktadır. YEK'e yönelik bu teşvikler; sabit fiyat garantisi, lisanssız üretim, mali teşvikler (KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti gibi), bölgesel teşvik uygulamaları, büyük ölçekli yatırım teşviki, stratejik yatırım teşvikinden oluşmaktadır.

Sabit Fiyat Garantisi: Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yenilenebilir enerjiye yönelik en yaygın kullanılan teşvik türü, sabit fiyat garantisidir. Yenilenebilir enerji kaynaklardan elektrik üretenler, ihtiyaçlarının üzerinde ürettikleri elektrik enerjisini dağıtım sistemine göndermeleri halinde Tablo 3'te yer alan I sayılı cetveldeki fiyatlardan 10 yıl süre ile yararlanmaktadırlar. Bu tabloda, 2010 yılında kabul edilen 6094 sayılı kanunun ekinde bulunan I sayılı cetvelde yenilenebilir enerji kaynağına dayalı üretime uygulanacak fiyatlar bulunmaktadır.

Lisans sahibi yenilenebilir enerjiden

Tablo 3: I Sayılı Cetvel

Yenilenebilir Enerji Kaynağına Dayalı Üretim Tesis Tipi	Uygulanacak Fiyatlar (ABD Doları cent/kWh)
Hidroelektrik üretim tesisi	7,3
Rüzgâr enerjisine dayalı üretim tesisi	7,3
Jeotermal enerjisine dayalı üretim tesisi	10,5
Biyokütleye dayalı üretim tesisi	13,3
Güneş enerjisine dayalı üretim tesisi	13,3

Kaynak: Resmi Gazete, 2011.

elektrik üretimi için yatırım yapacak olanlara, 2020 yılı sonuna kadar işletmeye giren üretim tesislerinde yararlanılan mekanik veya elektro-mekanik aksamın yurt içinde üretilmesi halinde, bu tesislerden elde edilip iletim ve dağıtım sistemine gönderilen elektrik enerjisi için, I sayılı cetvelde belirtilen fiyatlara ek olarak II sayılı cetvelde (Tablo 4) yer alan yerli katkı ilavesi eklenmektedir.

Ayrıca YEK'e dayalı üretim tesisleri (arazi kullanım ücreti teşvikleri) için 2020 yılına kadar, ilk on yıl yatırım ve işletme dönemlerinde izin, irtifak hakkı, kira ve kullanım izni bedellerine %85 indirim uygulanmaktadır (ETKB, 2014: 12).

Lisanssız Üretim Hakkı: YEK'e yönelik bir başka teşvik de yenilenebilir enerjiye yatırım yapacak yatırımları bu piyasaya çekmek amacıyla lisanssız üretim hakkı verilmektedir. Böylece lisans alma ve şirket kurma yükümlülüğünden muaf olarak YEK'e dayalı üretim tesisi kurulu gücü 500 kW'tan 1 MW'a çıkartılmıştır. Ayrıca rekabetin gelişmesi ve arz güvenliğinin sağlanması açısından YEK'e dayalı üretim tesisinin kurulu gücü Bakanlar Kurulu tarafından beş (5) katına kadar (5 MW) yükseltilebilmesinin önü açılmıştır. Öte yandan şebekeye enerji vermeden kendi tüketimini karşılayan yenilebilir enerji tesisleri için herhangi bir sınırlama getirilmemiştir (ETKB, 2014: 12). Teşviklerle birlikte enerji sektörü hareketlenmiş kurulu gücü düşük lisanssız elektrik üretimi de giderek artmıştır. Ancak 2019 yılında YEK'den

Tablo 4: II Sayılı Cetvel

Yenilenebilir Enerji Kaynağına Dayalı Üretim Tesis Tipi	Yerli Katkı İlavesi (ABD doları cent/kWh)
Hidroelektrik üretim tesisi	2,3
Rüzgâr enerjisine dayalı üretim tesisi	3,7
Fotovoltaik (PV) enerjisine dayalı üretim tesisi	6,7
Yoğunlaştırılmış enerjiye dayalı üretim tesisi	9,2
Biyokütleye dayalı üretim tesisi	5,6
Jeotermal enerjisine dayalı üretim tesisi	2,7

Kaynak: Resmi Gazete, 2011.

üretilen elektrik için lisans alma ve şirket kurma muafiyeti getirilmiştir. Ancak bu muafiyetin "ürettiği enerjinin tamanını iletim veya dağıtım sistemine vermeden kullanan, üretimi ve tüketimi aynı ölçüm noktasında olan, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri" (Resmi Gazete, 2019) olma koşulu getirilmiştir.

Yenilenebilir Enerji Kaynaklarını içeren tesislere yönelik yatırımlara da genel ve bölgesel düzeyde teşvikler uygulanmıştır. Genel teşvik uygulamaları ağırlıklı olarak mali teşviklerden (KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti gibi) oluşmaktadır. Ayrıca bölgesel düzeyde yapılan yatırımlara yönelik teşvikler de bulunmaktadır. Bunların dışında büyük ölçekli yatırımlar ve stratejik yatırımları teşvik etmek amacıyla gümrük vergisi muafiyeti, vergi indirimi ve arazi tahsisi desltekleri de verilmektedir.

2021 Dönemi ve Sonrası Teşvikler: Türkiye'de YEK'ten elektrik üretenlere 2005 yılından itibaren ödenen döviz bazlı destek ödemeleri 30 Haziran 2021 tarihinde sona ermiştir. 1 Temmuz 2021 tarihinden itibaren yenilenebilir enerji tesislerine YEKDEM ödemeleri Türk lirasıyla ödenmesine yönelik düzenlemeye gidilmiştir. 01.07.2021 tarihinden 31.12.2025 tarihine kadar işletmeye girecek YEK belgeli üretim tesisleri için güncellemeye esas YEK destekleme mekanizması ile yerli katkı fiyatları ve uygulama süreleri Tablo-5'de yer almaktadır.

Tablo 5'ten de görüldüğü üzüre, YEK belgeli üretim tesislerinde YEKDEM ödemeleri hidroelektrik santralleri için kilovatsaat başına 40 kuruş, rüzgâr ve güneş enerjisi santralleri için 32 kuruş, jeotermal enerji santralleri için ise 54 kuruş üzerinden yapılmaya başlanmıştır. Biyokütleye dayalı üretim tesisleri üç farklı gruba ayrılmıştır. Çöp gazı-atık lastiklerin işlenmesi sonucu ortaya çıkan yan ürünlerden elde edilen kaynaklar (32 kuruş), biyometanizasyon (54 kuruş), termal bertaraf (50 kuruş) üzerinden ödeme yapılacağı belirtilmiştir. Ayrıca uygulamada destekler 31 Aralık 2025 tarihine kadar işletmeye girecek YEK belgeli elektrik üretim tesisleri için 10 yıl uygulanacaktır. Yerli katkı desteği ise 5 yıl süreyle kilovatsaat başına 8 kuruş üzerinden verilecektir.

Ayrıca özellikle rüzgâr ve güneş enerjisi yatırımlarına KDV istisnası ve gümrük vergisi muafiyeti gibi desteklerin kapsamı genişletilerek rüzgâr ve güneş enerjisinden elektrik üreten lisanssız faaliyetler kapsamındaki yatırımların dördüncü bölge desteklerinden yararlanması sağlanmıştır. Böylece rüzgâr ve güneş enerjisi yatarımcılarına KDV istisnası ve gümrük vergisi muafiyetinin yanı sıra %30 oranında vergi indirimi ve 6 yıl boyunca sigorta prim işveren hissesi desteği getirilmiştir.

Tablo 5: 2021 Dönemi ve Sonrası Teşvikler

Yenilenebilir Enerji Kaynağına Dayalı Üretim Tesis Tipi		YEK Destekleme Mekanizması Fiyatı (TL kuruş/kWh)	YEK Destekleme Mekanizması Fiyatı Uygulama Süresi (Yıl)	Yerli Katkı Fiyatı (TL kuruş/kWh)	Yerli Katkı Fiyatı Uygulama Süresi (Yıl)
Hidroelektrik üretim tesisi		40,00	10	8,00	5
Rüzgâr enerjisine dayalı üretim tesisi		32,00	10	8,00	5
Jeotermal enerjisine dayalı üretim tesisi		54,00	10	8,00	5
Biyokütleye dayalı üretim tesisi	Çöp Gazı –Atık lastiklerin işlenmesinden elde edilen kaynaklar	32,00	10	8,00	5
	Biyometanizasyon	54,00	10	8,00	5
	Termal Bertaraf	50,00	10	8,00	5
Güneş enerjisine dayalı üretim tesisi		32,00	10	8,00	5

Kaynak: Resmi Gazete, 2021.

5. Sonuç

Hidroelektrik, rüzgâr, jeotermal, biyoenerji ve güneş enerjisinden oluşan YEK'ler fosil yakıtlarla karşılaştırıldığında çok önemli avantajları bulunmaktadır. Bu avantajlar; yerli kaynaklara dayalı, tükenmeyen, kendini yenileyebilen, çevreye zarar vermeyen, enerji ithalatına bağımlı ülkelerin cari açıklarını azaltıcı, gelişen teknolojiler doğrultusunda daha düşük maliyetle yatırım yapılabilme olanağı sağlaması olarak sıralanabilir.

Bu nedenlerle dünyanın hemen hemen her ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de YEK'leri artırmak amacıyla önemli tedbirler alınmakta ve bu enerji kaynaklarına yönelik yatırımlar giderek artmaktadır. Türkiye'de 2021 yılı itibariyle toplam tüketilen elektriğin %64,5'i fosil yakıtlardan, %16,7'si hidrolik enerjiden, %18,8'ini de YEK'ten oluşmaktadır (BP, 2022b). Yaklaşık on yıllık süreçte uygulanan teşvik politikalarının YEK'lerden elektrik üretimini arttırdığı görülmektedir. Bu olumlu gelişmenin yanı sıra özellikle güneş panelleri ve rüzgâr türbinlerinin yurtiçinde üretimi başarılamazsa, Türkiye'nin petrol ve doğal gaz yerine güneş panelleri ve rüzgâr türbinleri ithalatı devam edecektir.

Son yıllarda, özellikle 2018 yılındaki ABD-Çin ticaret savaşları, 2020 yılında başgösteren Covid-19 genel salgın süreci, 2022 yılında başlayan ve hala devam eden Rusya-Ukrayna Savaşı, FED'in ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın faiz politikaları ve Türkiye'de yaşanan deprem süreci, ister istemez tüm yatırımları etkilemiştir. Bu süreçte YEK yatırımları da etkilenmiş, tüm olumsuz gelişmeye karşın YEK yatırımları artmaya devam etmiştir. Ayrıca bu sürecin ilerleyen yıllarda da devam edeceği öngörülmüştür. 2011-2021 dö-

neminde YEK tüketiminin Çin'de %25,6, ABD'de %8,7 oranında, Avrupa'da %8,3 oranında artığı görülmektedir (BP, 2021: 43). Amerika'da güneş enerjisinde artış rekor düzeye ulaşmış, Çin'de güneş enerjisi ile ilgili kurulumlar ikiye katlanmış, İspanya güneş enerjisinden elektrik üretimini artırmış, AB'de yenilenebilir enerjinin payı artmış ve İngiltere en yeşil yılını yaşamıştır. Ancak Hindistan'da güneş ve rüzgâr santrallerinde yavaşlama olmuş, Avustralya'nın elektrik talebinde büyük düşüşler olmuştur. 2020 yılında fotovoltaik hücreler için malzeme üreten iki Çin fabrikası kapanmış, bu nedenle de fiyatar %75 oranında artış göstermiştir. Ayrıca orman yangını riskinden dolayı elektrik kesintileri yaşanan ABD'de ev sahiplerinin çatı sistemlerine ve pillerine olan talebinde artış ortaya çıkmıştır.

Kaynak

• Avrupa Birliği Bakanlığı (2017). Enerji Faslı: 15. Fasıl, https://www.ab.gov.tr/fasil-15-enerji_80.html, (15.03.2021).

• Bhatia, S. C. (2014). Advanced Renewable Energy Systems: Part I. WPI (Woodhead Publishing India in Energy).

• BP (2021). Statistical Review of World Energy 2021. 70th edition, https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2021-full-report.pdf (Erişim Tarihi: 21.09.2023).

• BP (2022). Statistical review of World Energy 2022. 71st edition, https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2022-full-report.pdf (14.09.2023).

• Çalışkan, C. (2013). The Success Behind Renewable Energy: A Comparative Analysis of Germany, the United Kingdom, Brazil and Turkey, Doktora Tezi, Koç University, Istanbul, Turkey.

• Ekolojist (2018). HES Nedir, Faydaları ve Zararları Nelerdir? 26.04.2018, https://ekolojist.net/hes-nedir-faydalari-ve-zararlari-nelerdir/ (12.09.2023).

• ETKB (2014). Türkiye Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Yenilenebilir Enerji Genel Mütdürlüğü, https://web.archive.org/web/20150418091331/http://www.eie.gov.tr/duyurular_haberler/document/Turkiye_Ulusal_Yenilenebilir_Enerji_Eylem_Plani.PDF, (14.08.2023).

• Hoang, S. (2017). The Environmental History of Solar Photovoltaic Cells. Wellesley College Digital Scholarship and Archive, 1-18. https://core.ac.uk/download/pdf/217024427.pdf a(14.02.2021).

• IRENA (2020). Renewable Energy Statistics 2020. https://www.irena.org/publications/2020/Jul/Renewable-energy-statistics-2020, (17.08.2023).

• IRENA (2021a). Benefits. International Renewable Energy Agency, https://www.irena.org/benefits, (15.02.2021).

• IRENA (2021b). Renewable Energy and Jobs. Annual Review 2021, https://www.irena.org/publications/2021/Oct/Renewable-Energy-and-Jobs-Annual-Review-2021 (15.09.2023).

• IRENA (2022a). Renewable Capacity Statistics 2022. https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2022/Apr/IRENA_RE_Capacity_Statistics_2022.pdf (12.09.2023).

• IRENA (2022b). Renewable Energy Statistics 2022. https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2022/Jul/IRENA_Renewable_energy_statistics_2022.pdf (12.09.2023).

• Küçükkaya, E. (2019). Rüzgâr Enerjisi Nedir? Enerji Portalı, 18 Mart 2019, https://www.enerjiportali.com/ruzgar-enerjisi-nedir/ (18.09.2023).

• Narin, M. (2021). Yenilenebilir Enerji Politikaları: Avrupa Birliği ve Türkiye. Yeni Türkiye, Yıl 27, Sayı 117, Ocak – Şubat 2021, Yenilenebilir Enerji Özel Sayısı – I, 281-294.

• Özkara, G. (2018). Kojenarasyon Nedir? Nerede Kullanılır? Enerji Portalı, 20 Kasım 2018, https://www.enerjiportali.com/kojenerasyon-nedir-nerelerde-kullanilir/ (17.09.2023).

• Özkaya, S. Y. (2023). Yenilenebilir Enerji Kaynakları. T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/ekonomis-sorunlar-ve-cozum-arayislari.tr.mfa (Erişim Tarihi: 15.09.2023).

• Öznazik, A. (2019). Türkiye'de Enerji Arz Güvenliği: Uygulanan Politikalar ve Etkileri. TC. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

• Resmi Gazete (2005). 10.05.2005 tarih ve 5346 sayılı Yenilenebilir Eneri Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/05/20050518-1.htm, (12.03.2021).

• Resmi Gazete (2007). 18.04.2007 tarih ve 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070502-2.htm, (12.03.2021).

• Resmi Gazete (2011). 29.12.2010 tarih ve 6094 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/01/20110108-3.htm, (15.03.2021).

• Resmi Gazete (2012). 20.02.2012 tarih ve 2012/1 sayılı Enerji Verimliliği Strateji Belgesi 2012-2023. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/02/20120225-7.htm, (14.023.2021).

• Resmi Gazete (2019). Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretim Yönetmeliği, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu. 12.05.2019 tarih ve 30772 sayılı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/05/20190512-1.htm, (16.03.2021).

• Resmi Gazete (2021). 30.01.2023 tarih ve 3453 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı (29.01.2021 tarih ve 3453 sayılı Cumhurbaşkanı Kararının Eki). 30.01.2021 tarih ve 31380 sayılı Resmi Gazete.

• Usher, B. (2019). Renewable Solar Energy. In Renewable Energy: A Primer fort he Twenty-First Century. New York: Columbia University Press, 43-53.

• YPK (2009). Yüksek Planlama Kurulu Kararı ekinde yer alan "Elektrik Enerjisi Piyasa ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi. https://ww4.ticaret.edu.tr/enerji/wp-content/uploads/sites/79/2015/11/Elektrik-Enerjisi-Piyasas%C4%B1-Ve-Arz-G%C3%BCvenli%C4%9Fi-Strateji-Belgesi.pdf, (15.03.2021).

Dipnot

[1] Kojenerasyon, aynı sistemde enerjinin hem elektrik hem de ısı formunda üretilmesidir. Diger bir ifadeyle kojenerasyon, enerjiyi daha verimli kullanmak amacıyla elektrik ve ısı enerjisinin birlikte üretilmesini sağlayan teknolojidir. Bu teknolojide iki enerji formunun tek tek farklı yerlerde üretilmesinden daha ekonomiktir (Özkara, 2018).

AB Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması ve Emisyon Ticareti Sistemi Birlikteliğinin Yeni Dönemde Avrupa Yeşil Mutabakatı Açısından Önemi

Dr. Feza Sencer ÇÖRTOĞLU
Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (ATAUM) Öğretim Üyesi

Avrupa Yeşil Mutabakatı' (AYM) tarafından ilk olarak ortaya konulduğundan beri büyük bir ilgiyle takip edilen 'Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması' (SKDM), 10 Mayıs 2023 tarihinde SKDM Yönetmeliği'nin son versiyonunun Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi tarafından onaylanmasının ertesinde 01 Ekim 2023 tarihinde yürürlüğe girmiş oldu. AYM'nin ortaya koyduğu 2030 yılında sera gazı emisyonlarını 1990 yılı seviyesine göre %55 oranında azaltmak ve 2050 yılında ise nihai olarak sıfır karbon emisyonu hedeflerini hayata geçirmek için (European Green Deal, 2019), AB tarafından AYM'de yer alan SKDM'ye büyük önem atfedilmesi bu gösterilen ilginin nedeni olarak görülebilir.

AB'nin AYM hedeflerini gerçekleştirmek açısından SKDM'ye önem atfetmesinin arkasında, AB'nin kendi uyguladığı iklim politikalarının küresel ölçekte benimsenerek, benzer iklim politikalarının diğer devletlerce de uygulanması amacının bulunduğu anlaşılmaktadır. Buna göre AB kendi başına yapacağı iklim değişikliğine neden olan sera gazı azaltımı çalışmalarının başarılı olsa dahi yeterli olamayacağını, yapacağı çalışmaların küresel ölçekte diğer devletlerce desteklenmesinin zaruri olduğunu görmektedir.

Bundan ötürü SKDM diğer devletleri iklim politikaları geliştirmeye ikna etmek için AB tarafından bir araç şeklinde kullanılmak istenmektedir. SKDM, AB tarafından Paris İklim Anlaşmasıyla ortaya koyulan küresel iklim hedeflerinin hayata geçi-

rilebilmesi ve AB'nin küresel emisyon oranlarının düşürülmesine yönelik çabalarının başarıya ulaşabilmesi için bir 'çevre politikası aracı' olarak tasarlanmıştır. Buna göre Paris Anlaşmasıyla belirlenen karbon azaltım hedeflerini yerine getirmeyen devletlerin neden olabileceği 'karbon sızıntısı' riskinden bahsedilerek, bu durumda AB sınırları içinde gerçekleşen üretimin başka ülkelere kayabileceği ve bu durumda AB tarafından üretilen malların başka ülkelerde daha yoğun bir karbon emisyonuna yol açılarak üretilebileceği tehlikesinden söz edilmektedir (European Green Deal, 2019).

Uluslararası alanda devletlerin farklı iklim hedeflerinin bulunması, çeşitli endüstri sektörlerinin üretimlerini daha düşük emisyon sınırlandırmalarının olduğu farklı coğrafyalara kaydırmaları ve bu ülkelerle yapılan ticaret esnasında üretimde daha az karbon emisyonu olan malların yerini, daha fazla karbon emisyonuna sahip olan malların alması karbon sızıntısı riski olarak sunulmaktadır. Karbon sızıntısı riskinin AB'nin emisyon azaltım politikalarının etkinliğine zarar verebileceği ve küresel olarak toplam emisyon oranlarında yükselmeye yol açabileceği dile getirilmektedir (Carbon Border Adjustment Mechanism, 2021).

Karbon sızıntısı riskini önlemek amacıyla Avrupa Komisyonu ilk olarak SKDM'yi belirlenen bazı sektörlere yönelik kullanımını önermiştir. Böylece üretim esnasında neden olunan karbon emisyonu miktarının, ithal edilen ürünlerin fiyatlarına yansıtılabileceği öngörülmüştür (European Green Deal, 2019). Nitekim ekonomiden sorumlu Komisyoner Gentiloni Temmuz 2021 tarihinde yaptığı konuşmada, SKDM'nin çevre politikası aracı olarak AB içerisinde üretilen ürünlerle belli sektörlerdeki ithal edilen mallar arasındaki karbon fiyatını eşitlemek için gerekli olduğunu açıklamıştır. Böylece karbon sızıntısı riskini önleyerek, firmaların üretim süreçlerini daha çevreci hale getirmelerinin ve AB dışındaki ülkelerin kendi endüstrileri için daha yeşil politikalar geliştirmelerinin teşvik edileceği belirtilmektedir (European Commision, 2021).

SKDM, ilk olarak Avrupa Yeşil Mutabakatındaki bahsinden sonra 14 Temmuz 2021 tarihinde Komisyon tarafından yönetmelik önerisi olarak Avrupa Par-

lamentosu ve Avrupa Birliği Konseyine sunulmuştur. Öneride AB'nin 2030 yılında sera gazı emisyonlarını en az % 55 oranında azaltma hedefine uygun olması açısından mevcut AB mevzuatının yeniden ele alındığı ve ilgili politika araçlarının bu hedefe ulaşmak için Komisyon tarafından gözden geçirilerek, SKDM'nin karbon sızıntısını önlemek için gerekli olduğu duyurulmuştur. Diğer taraftan 30 Haziran 2021 tarihinde Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi tarafından 'Avrupa İklim Kanunu' (European Climate Law) kabul edilerek, AB tarafından Temmuz 2021'den itibaren '55'e Uyum' (Fit for 55) kapsamında iklim politikası önerilerinin % 55 karbon azaltım hedefine göre yeniden gözden geçirmesi düzenlenmiştir.

Yeşil Mutabakatın belirlediği amaçlar doğrultusunda '55'e Uyum' paketi, AB'nin iklim ve enerji politikalarına yön vererek AB'nin yeniden revize ettiği 2030 yılında sera gazı emisyonlarının en az % 55 oranında azaltılması ve 2050 yılında ise karbon emisyonunun sıfır olması hedefleri doğrultusunda değişiklik yapılması gereken yasal düzenlemeleri içermektedir.

AB tarafından SKDM, Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kurallarına uygun bir şekilde AB'nin Emisyon Ticareti Sistemi'nin tamamlayıcı öğesi olduğu belirtilmektedir.

Avrupa Komisyonu, DTÖ kuralları ile SKDM'nin uyumlu olduğu yönündeki görüşünü 18 Şubat 2021 tarihinde yayınladığı 'AB Ticaret Politikası Stratejisi' ile açıklamıştır. Buna göre Yeşil Mutabakatın önceliklerinin uygulanması bakımından, tüm AB Politikalarının bu çalışmalara katkıda bulunmasının gerektiğinin altı çizilirken, özellikle küresel bağlamda büyük emisyon üreticisi olan devletlerin neden olduğu sera gazı salınımlarının azaltılması sürecine, bu ülkelerin aktif katılımlarının sağlanabilmesi için AB'nin ticaret politikasına büyük bir değer verilmektedir. AB'nin yeni ticaret stratejisi, bir nevi Yeşil Mutabakatın uygulama aracı olarak duyurulmuştur. AB, ticaret politikasında öngördüğü bu yeşil dönüşümün, DTÖ ve diğer uluslararası yükümlülükleriyle uyumlu olduğunu savunmaktadır.

Çevrenin korunmasının DTÖ tarafından kuruluşundan beri benimsendiği değinilerek, DTÖ'nün kurulması esnasında bünyesinde Ticaret ve Çevre Komitesinin teşkil edilerek, bu konuda taraf devletler arasında ortak bir çalışma zemininin oluşturulduğu dile getirilmektedir. Günümüzde ticaret politikasının iklim ve diğer çevresel sorunlara karşı daha duyarlı olmasının gerekli olduğu düşüncesinin pek çok DTÖ üyesi ülke tarafından paylaşıldığı, DTÖ kurulduğunda hiçbir üyesine çevre konularında mevcut çevre koruma standartlarının düşürülmesi konusunda zorlama yapılmadığına dikkat çekilmektedir. DTÖ'nün anlaşmazlıkların halli sisteminin kararlarında, üyelerinin çevre korumasına yönelik çabalarına karşın herhangi bir aksi karar alınmadığı söylenmektedir (EU Trade Policy, 2021).

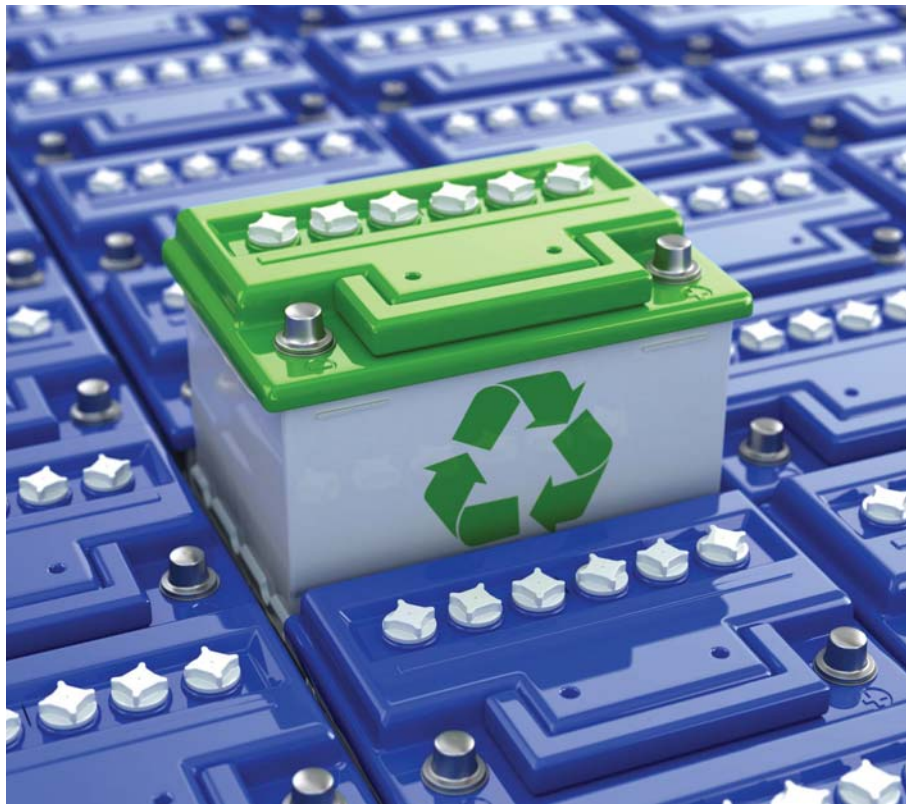
SKDM'nin tamamlayıcısı olarak görülen AB'nin Emisyon Ticareti Sistemi (ETS), AB'nin iklim değişikliğiyle mücadele için geliştirmiş olduğu ilk uluslararası emisyon ticareti düzenidir. Endüstriyel sektörlerin neden olduğu sera gazı emisyon oranlarına düzenleme getirmektedir. Sistem emisyon 'üst sınırı ve ticareti' prensibi üzerine çalışmaktadır. İşletmeler tarafından üretilen toplam sera gazı emisyonları için sistem tarafından bir üst limit belirlendikten sonra firmalar sistem tarafından dağıtılan ödenekleri ücretsiz veya para karşılığında alabilmekte ve gerektiğinde bu ödeneklerin kendi aralarında ticaretini yapabilmektedir.

AB'nin kendi içerisinde ETS, karbon sızıntısı riskine yönelik olarak 2005 yılından beri uygulanmaktadır. Bu bağlamda ETS pazarında firmalarca çeşitli durumlarda ücretsiz de olsa ödenek satın almaları üzerine kurularak, karbon sızıntısı riski önlenmek istenmektedir. Bu nedenle özellikle karbon sızıntısı riskinin yüksek olduğu sektörlerde, AB firmalara ücretsiz ödenek dağıtarak sızıntı riskini yönetmeye çalışmaktadır.

Buna karşılık ETS pazarında yürütülen ücretsiz ödenek dağıtımı, firmaların emisyon oranlarını azaltacak faaliyetleri gerçekleştirmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Karbon sızıntısı riskinin yüksek olduğu sektörlerde ödenekler genellikle işletmelere ücretsiz olarak dağıtılmakta, bu da karbon miktarının etkin şekilde azaltılmasını sağlayacak olan teknolojilerin kullanımına yönelik iradeyi zayıflatmaktadır. Bu durum aynı zamanda iklim dostu üretim süreçlerine yönelik ticari yatırımları da zora sokmaktadır (European Commission Final Report, 2021).

ETS genel olarak bakıldığında enerji yoğun ağır sanayi, enerji ve havacılık sektörlerini kapsamaktadır. Emisyon ticareti tüm AB üyesi devletlerle birlikte Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn'ı içermektedir. Sistemin birinci evresi 2005-2007 yıllarında, ikinci evresi 2008-2012 yıllarında ve üçüncü evresi ise 2013-2020 yılları arasında gerçekleşmiştir. İlk üç evrenin ardından ETS'nin 2021-2030 yıllarını kapsayan dördüncü evresine geçilmiştir.

Sistemin 2005- 2012 yıllarını kapsayan birinci ve ikinci evresinde tüm ödenekler genelde sistem içinde yer alan firmalara ücretsiz olarak verilmiştir. 2013 yılındaki üçüncü evrenin başından itibaren ise büyük ölçüde endüstri sektörü sistemden ücretsiz ödenek elde etmiştir. AB ETS Yönergesi aslında

ödeneklerin sistemdeki firmalara ücretsiz olarak dağıtımını geçiş dönemi olarak nitelendirerek, ücretsiz ödeneğin dağıtımının geçici bir durum olduğunu belirtmektedir.

Ücretsiz ödenek dağıtımı, AB tarafından aslında uluslararası ekonomik rekabetin güçlü olduğu ve maliyetlerin tüketiciye ancak kısıtlı bir oranda yansıtılabildiği sektörler için geçici olarak planlanmıştır. Sistem esas olarak emisyon ödeneklerinin ücret karşılığında dağıtılması, böylece emisyon ödeneklerinin sera gazı emisyonlarını düşürmek için teşvik unsuru olarak kullanılması şeklinde tasarlanmıştır (Emission Trade System Directive, 2003). ETS'de ücretsiz olarak dağıtılan ödenekler, enerji yoğun sektörlere yönelik imtiyaz olarak verilmiştir. Bu kapsamda demir-çelik, kimyasallar ve çimento gibi enerji yoğun sektörler ETS'den büyük fayda sağlamaktadır.

Karbon sızıntısı riski nedeniyle uygulanan ETS yoluyla ücretsiz ödenek dağıtımının sona erecek olmasıyla birlikte, AB'de üretilen mallarla ithal edilen mallar arasındaki karbon maliyetlerini eşitlemek amacıyla sınırda karbon düzenlemesi mekanizması planlanmıştır. AB açısından emisyon ticaretinin karbon sızıntısı riskini önleme konusunda başarılı olduğu nitelendirilmekte, buna karşılık mevcut sistem karbon emisyonunu azaltmaya yönelik yeşil üretime yatırım yapılması konusunda yetersiz görülmektedir.

SKDM, AB tarafından ETS'nin bu eksikliğini gidermek için kurgulanmaktadır. ETS'yi tamamlayıcılığı açısından SKDM, AB'ye ithal edilen malların üretiminde kullanılan emisyonları kapsayan sertifikalar sistemi üzerine inşa edilerek, SKDM sertifikalarının ETS bedellerini yansıtması amaçlanmaktadır.

AB tarafından SKDM, AB'de kayıtlı bulunan ithalatçı firmanın AB'nin karbon fiyatlama kurallarına uygun bir şekilde malların üretilmesi esnasında yaratılan emisyonun tutarı olan karbon bedeline karşılık gelen karbon sertifikasını satın alması olarak tanımlanmaktadır. SKDM'nin 01 Ekim 2023 tarihinde başlayan ve 2026 yılına kadar sürecek olan geçiş dönemi boyunca, AB'ye kayıtlı bulunan ithalatçı firmalar için finansal bir düzenlemeye gerek bulunmayacaktır.

2026 yılında nihai dönemin başlangıcıyla birlikte AB'ye kayıtlı bulunan ithalatçı firmaların, ithal ettikleri mallar için SKDM sertifikaları satın almaları gerekli olacaktır. Eğer ithalatçı firmalar, ithal ettikleri malların karbon bedelinin AB dışında ödendiğini kanıtlamaları durumunda, ödenen bedel miktarı karbon sertifikası ücretinden düşürülecektir.

SKDM sertifikasının alınmasının zorunlu olduğu sektörler karbon sızıntısı riskinin en yüksek görüldüğü sektörler olan demir/çelik, çimento, gübre, alüminyum, hidrojen ve elektrik üretimi sektörleridir. Bu sıralanan sektörleri karbon sızıntısı açısından yüksek risk barındırmaları ve ATS'nin kapsadığı endüstri sektörlerinin toplam emisyon oranının %50'sine sebep olmalarından ötürü, AB tarafından hedef sektörler olarak seçilmişlerdir. Bu sektörlerin neden olduğu emisyon oranları hesaplanırken, malların üretim süreçlerinde ortaya çıkan doğrudan emisyonların yanı sıra, malların üretimindeki dolaylı emisyon oranları da ele alınmaktadır. Geçiş dönemi boyunca, sözü edilen bu sektörlerde üretilen malların karbon miktarının yansıtıldığı bir raporlama sistemi mevcut olacaktır. Nitekim Avrupa Komisyonu, SKDM'nin geçiş dönemi boyunca kullanılacak olan raporlama sistemini ayrıntılı bir şekilde düzenleyen yönetmeliği geçiş dönemi başlamadan önce yayınlamıştır (Commission Implementing Regulation, 2023).

Buna karşılık geçiş döneminin sona ereceği 2026 yılından itibaren, SKDM sertifikasının geçerlilik kazanacağı finansal ödeme koşulları yürürlükte olacaktır. Malların ithal edilmesi esnasında satın alınan SKDM sertifikalarının bedeli, AB'de yer alan firmaların AB ETS pazarında ödedikleri miktarla aynı olacaktır. Avrupa Komisyonu 2026 yılının sonuna doğru, AB'nin dışarısında kullanılacak olan karbon fiyatlamasıyla ilgili süreç ve kuralları içeren bir yasal düzenleme yayınlayacaktır.

SKDM sertifikalarının 2026 yılında hayata geçmesiyle birlikte, ETS tarafından dağıtılan ücretsiz ödeneklere de aşamalı olarak son verilmesi planlanmaktadır. ETS bedellerini yansıtan SKDM'ye birlikte, emisyon ticareti yeni bir düzene girecektir. ETS'nin yeni yapılanmasında SKDM'nin içerdiği sektörlerde ücretsiz ödenekler azaltılacak ve 2034 yılında ise emisyon ticaretinde ücretsiz ödeneklerin tamamen kaldırılması hedeflenmektedir.

AB'nin emisyon ticaretini yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında, bir taraftandan da ETS'nin içerdiği sektörleri genişletmektedir. Bu amaçla 2025 yılından itibaren geçerli olmak üzere deniz ulaşım sektörünün yanı sıra konut ve karayolu taşımacılığı sektörlerini kapsayan yeni bir ETS (II) kurularak, bu sektörler emisyon ticaretine dahil edilecektir.

ETS'nin özellikle konut ve karayolu taşımacılığı sektörlerini kapsayacak şekilde genişlemesi, AB'yi emisyon ticaretinin getireceği mali yükün hassas gruplar üzerinde yaratacağı olumsuz etkiyi hafifletmek için arayış yoluna sokmuştur. Üye devletlerde konut ve

karayolu taşımacılığı sektörlerinde ETS'nin kullanılması, düşük gelirli hanehalkları üzerindeki sosyal etkileri ve artan enerji yoksulluğu riski ile ilgili olarak çeşitli endişelere neden olmaktadır.

Emisyon ticaretinden dolayı enerji fiyatlarının artması ve düşük gelirli hanehalkları üzerinde olası sosyal etkileri nedeniyle, bu sektörlerde ETS'nin kullanılmasının enerji yoksulluğu riskini daha da arttıracağı ve üye devletler arasında eşitsizliği derinleştireceği endişesi duyulmaktadır. Bunun sonucu Avrupa Komisyonu 'Sosyal İklim Fonu' nu (Social Climate Fund) kurarak, emisyon ticaretinden etkilenebilecek olan kırılgan hanehalkları gibi çeşitli gruplara finansal destek sağlama kararı almıştır. Toplamının 65 Milyar Avro olacağı hesaplanan fonun maliyetinin, emisyon ticareti sisteminden elde edilecek olan gelirden karşılanması düşünülmektedir (Social Climate Fund, 2021).

Deniz ulaşımı, konut ve karayolu taşımacılığı sektörlerinin de emisyon ticareti sisteminin içine alınması sonucu olarak, başlangıçta ETS ile dağıtılan ücretsiz ödeneklerin kaldırılmasından sonra, SKDM'nin bu sektörlerde de uygulanarak sistemin tamamlayıcısı olacağı öngörülmektedir.

Kaynak

• Carbon Border Adjustment Mechanism, European Commission, 14.07.2021 COM(2021) 564.
• Commission Implementing Regulation, European Commission, Reporting Obligations for the Purposes of the Carbon Border Adjustment Mechanism during the Transitional Period, 17.08.2023.
• Emission Trade System Directive, European Commission, Brussels, 25.10.2003.
• European Commission, Gentiloni at the press conference on the Carbon Border Adjustment Mechanism and Energy Taxation, Brussels, 15. 07. 2021.
• European Commission Final Report, Study on the Possibility to set up a Carbon Border Adjustment Mechanism on Selected Sectors, 14.07.2021.
• European Green Deal, European Commission, Brussels, 11.12.2019 COM(2019) 640.
• EU Trade Policy, European Commission, Brussels, 18.02.2021 COM (2021) 66.
• Social Climate Fund, European Commission, Brussels, 14.07.2021, COM (2021) 568.

Türkiye'nin İklim Politikaları

Tekin ALTUĞ
İklim Değişikliği Politika ve Araştırma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

İklim değişikliği diğer manası ile İklim krizi, gezegenimizin karşı karşıya olduğu sürdürülemez iklim değişimi ve çevresel sorunlar nedeniyle ortaya çıkan küresel bir tehdittir. İklim krizi, sera gazı emisyonlarının artması, ozon tabakasının incelmesi, su kaynaklarının azalması, ekosistemlerin tahrip olması ve deniz seviyesinin yükselmesi gibi bir dizi etken sonucunda gerçekleşmektedir.

İklim krizi, insan faaliyetlerinin doğal dengeleri bozması sonucu ortaya çıkan iklim değişikliklerinin olumsuz etkilerini ifade eder. Fosil yakıtların kullanımının artması, endüstriyel faaliyetler, ormansızlaşma, tarım uygulamaları gibi etmenler, sera gazı emisyonlarını artırarak atmosferdeki sıcaklık artışını tetikler. Bu durum, iklimden tarıma, deniz seviyesinden ekosistemlere kadar birçok alanda büyük etkiler yaratır.

İklim krizinin etkileri arasında şiddetli hava olayları (kasırgalar, seller, kuraklık gibi), buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmesi, tarım verimlerinin düşmesi, su kaynaklarının azalması gibi faktörler bulunur. Bunlar, ekonomik, sosyal ve çevresel açılardan büyük bir tehdit oluşturur. Ayrıca, habitat kaybı, biyoçeşitlilik azalması ve çevre felaketleri gibi sonuçları da beraberinde getirir.

İklim krizine karşı mücadele, sera gazı emisyonlarını azaltma, temiz enerji kaynaklarına yönelme, enerji verimliliğini artırma, ormansızlaşmayı durdurma, sürdürülebilir tarım uygulamaları gibi çeşitli önlemleri içerir. İnsanların bilinçlenmesi, politik ve ekonomik düzeyde önlemler alınması, ortak bir işbirliğiyle iklim değişikliklerine karşı mücadele etmek önemlidir.

Türkiye, iklim kriziyle mücadele etme konusunda bazı zorluklarla karşı karşıyadır ve iklim değişikliğinin etkilerini yoğun bir şekilde hissetmektedir. İşte Türkiye'nin iklim krizinde durumu:

1. Sıcaklık Artışı: Türkiye, son yıllarda sıcaklık artışının en fazla hissedildiği ülkelerden biridir. Artan sıcaklık, su kaynaklarının azalması, kuraklık, orman yangınları gibi sorunlara yol açmaktadır.

2. Su Kaynaklarının Azalması: Türkiye, su kaynaklarının azalmasıyla karşı karşıyadır. Su kıtlığı, tarım sektörü başta olmak üzere ekonomik faaliyetleri ve yaşam koşullarını olumsuz etkilemektedir.

3. Kuraklık ve Orman Yangınları: Kuraklığın artması, orman yangınlarının sıklığını ve şiddetini artırmaktadır. Özellikle yaz aylarında sık sık meydana gelen orman yangınları, ekosistemlere ciddi zarar vermektedir.

4. Deniz Seviyesi Yükselmesi: Küresel ısınmanın bir sonucu olarak, deniz seviyesi yükselmektedir. Türkiye'nin sahil şeridi, deniz seviyesi yükselmesi nedeniyle erozyona ve kıyı şeridinin zarar görmesine maruz kalmaktadır.

5. Tarım ve Gıda Güvenliği: Türkiye, iklim değişikliği nedeniyle tarım ve gıda güvenliği konusunda risk altındadır. Kuraklık, aşırı yağışlar, haşerelerin yayılması gibi etkiler tarımsal üretimde düşüşe neden olabilmektedir.

6. Enerji Kaynakları: Türkiye'nin enerji ihtiyacının önemli bir kısmı fosil yakıtlara dayanmaktadır. Bu durum, sera gazı emisyonlarının artmasına ve iklim krizinin şiddetlenmesine yol açmaktadır. Türkiye, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik etmektedir, ancak bu alanda daha da çaba sarf etmek gerekmektedir.

Türkiye, iklim değişikliğiyle mücadele etme konusunda çeşitli adımlar atmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelim artırılmakta, orman alanlarının korunması için çalışmalar yürütülmekte ve iklim değişikliğiyle uyumlu tarım politikaları geliştirilmektedir. Ancak, daha fazla çaba ve uluslararası işbirliği gerekmektedir.

Diğer taraftan Türkiye'nin iklim değişikliği, ekonomiyi çeşitli şekillerde etkileyebilir.

1. Tarım ve Gıda Üretimi: İklim değişikliği, tarım sektörünü çok olumsuz etkileyebilir. Artan sıcaklık ve kuraklık, tarım alanlarında verim kaybına neden olabilir. Bunun sonucunda tarım üretimi azalabilir ve gıda fiyatları yükselir. Tarım sektörüne dayalı olan Türkiye'nin ekonomisi, bu durumdan olumsuz etkilenebilir.

2. Su Kaynakları: İklim değişikliği, su kaynaklarını etkileyebilir. Artan sıcaklık ve azalan yağışlar, su kaynaklarının azalmasına ve su kıtlığına yol açabilir. Bunun sonucunda tarım sulaması, sanayi üretimi ve enerji üretimi gibi alanlarda sıkıntılar yaşanabilir. Su kaynaklarına bağımlı olan sektörlerin zorluk çekmesi, ekonomiyi olumsuz etkileyebilir.

3. Enerji Sektörü: İklim değişikliği, enerji sektörünü de etkileyebilir. Fosil yakıtlara olan talebin artması, enerji üretimindeki maliyetleri yükseltebilir. Ayrıca, iklim değişikliği nedeniyle artan hava sıcaklıkları, enerji tüketimini artırabilir. Bu durum, hem enerji maliyetlerini hem de enerji arzını olumsuz yönde etkileyebilir.

4. Denizcilik ve Turizm: Türkiye, deniz turizmi açısından oldukça önemli bir ülkedir. Ancak iklim değişikliği, deniz seviyelerinde yükselme ve hava sıcaklıklarındaki artış gibi etkilerle turizm sektörünü olumsuz etkileyebilir. Deniz kirliliği, koralların zarar görmesi, plaj erozyonu gibi sorunlar turizm gelirlerini düşürebilir.

Bu etkilerin yanı sıra, iklim değişikliğiyle mücadele için alınacak önlemler de ekonomiyi etkileyebilir. Bu önlemler arasında, temiz enerji kaynaklarına yatırım yapılması, enerji tasarrufu sağlanması, çevre dostu üretim yöntemlerinin benimsenmesi gibi adımlar yer alabilir.

Türkiye, iklim kriziyle mücadelede aşağıdaki adımları atabilir:

1. Yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapmalı: Türkiye'nin güneş, rüzgar, hidroelektrik vb. yenilenebilir enerji kaynaklarının potansiyeli oldukça yüksektir. Bu kaynaklara yatırım yaparak, fosil yakıtların kullanımını azaltmak ve temiz enerjiye geçiş yapmak önemlidir.

2. Enerji tasarrufu ve verimliliği sağlamak: Türkiye nüfusunun ve enerji talebinin hızla artmasıyla birlikte, enerji verimliliğine daha fazla önem verilmelidir. Evlerde, işyerlerinde ve sanayi tesislerinde enerji tasarrufu sağlamak için önlemler alınmalıdır.

3. Ormanların korunması ve ağaçlandırma çalışmaları: Ormanlar, atmosferdeki karbondioksidi emerek iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye, ormanlarını korumalı ve ağaçlandırma çalışmalarına daha fazla yatırım yapmalıdır.

4. Tarım sektöründe sürdürülebilir uygulamalar: Tarım sektörü, iklim değişikliğiyle doğrudan etkileşim halindedir. Sürdürülebilir tarım uygulamaları, su yönetimi, organik tarım gibi adımlar atarak tarım sektöründe iklim kriziyle mücadele edilebilir.

5. Ulaşım sektöründe çevreci politikalar: Ulaşım sektörü, sera gazı emisyonlarının önemli bir kaynağıdır. Türkiye, toplu taşıma sistemlerine yatırım yapabilir, bisiklet yollarını artırabilir ve elektrikli araç kullanımını teşvik edebilir.

6. Eğitim ve farkındalık: İklim kriziyle mücadele için eğitim ve farkındalık çok önemlidir.

Türkiye'nin iklim politikaları, iklim değişikliği ile mücadele etme ve sürdürü-

lebilir bir gelecek için önlemler almaya odaklanmaktadır.

Türkiye, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Paris Anlaşması gibi uluslararası anlaşmalara taraf olmuş ve taahhütlerine uyum sağlamak için çeşitli politikalar uygulamaktadır.

Türkiye'nin iklim politikaları arasında aşağıdakiler bulunmaktadır:

1. Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ve Eylem Planı: Türkiye, iklim değişikliği ile mücadele etmek için bir strateji ve eylem planı oluşturmuştur. Bu plan, sera gazı emisyonlarını azaltmaya, enerji verimliliğini artırmaya, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanmaya ve ormansızlaşmayla mücadeleye odaklanmaktadır.

2. Yeşil Ekonomi Politikaları: Türkiye, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve yeşil istihdamı teşvik etmek amacıyla yeşil ekonomi politikalarını hayata geçirmektedir. Bu politikalar, çevre dostu endüstrilerin gelişimini teşvik ederken aynı zamanda sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik tedbirleri içermektedir.

3. Enerji Dönüşümü: Türkiye, enerji sektöründe dönüşümü hedefleyen politikalar uygulamaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımlar artırılmakta, enerji verimliliği projeleri desteklenmekte ve fosil yakıtlara olan bağımlılık azaltılmaktadır.

4. Orman ve Su Kaynaklarının Korunması: Türkiye, ormansızlaşma ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi konularında politikalar izlemektedir. Ağaçlandırma projeleri ve su kaynaklarının korunması için önlemler alınmaktadır.

5. Şehirleşme Politikaları: Türkiye, kentleşme sürecinde çevreye duyarlı şehirleşme politikalarını benimsemektedir. Sürdürülebilir ulaşım altyapısı, yeşil alanların artırılması ve enerji verimli binaların inşası gibi önlemler uygulanmaktadır.

Bu politikaların yanı sıra Türkiye, uluslararası işbirliği çerçevesinde iklim değişikliği konusunda diğer ülkelerle çalışmaktadır. Türkiye, iklim değişikliği konusunda farkındalığı artırmak, kamuoyunu eğitmek ve sürdürülebilirlik konusunda bilinçlendirmek amacıyla çeşitli projeler ve etkinlikler düzenlemektedir.

İNCELEME

Rekabet Hukuku Perspektifinden Bayilik/Dağıtım İlişkileri

Av. A. Buğra AYDIN
Av. İ. Şamil EMİRHAN
Stj.Av. Bilal BALCI
Öncel, Aydın & Uygun
Avukatlık Ortaklığı

Bir pazarın üretim aşamasında faaliyet gösteren bir teşebbüsün, ürettiği ürünlerin dağıtımı ve nihai tüketiciye ulaştırılması kısmını üçüncü taraf bir teşebbüse bırakması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Sağlayıcılar, ürettikleri veya ithal ettikleri ürünleri bayilerine satmakta, bu bayiler ise mağazaları üzerinden veya internetten bu ürünleri nihai tüketicilere ulaştırmaktadır.

Bu gibi durumlarda sağlayıcı ile bayi arasındaki ilişki, pazarın farklı aşamalarında faaliyet göstermeleri nedeniyle rekabet hukuku bakımından dikey ilişki olarak kabul edilmekte ve çeşitli düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Bu bakımdan, bayilik/dağıtım ilişkisi içerisinde olan birçok teşebbüsün rekabet hukuku bakımından uyması beklenen düzenlemelerden haberdar olması ve bunlara uyum sağlaması önem arz etmektedir.

4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ("RKHK") ile yasaklanan rekabet ihlalleri temelde yatay ve dikey ihlaller olarak ikiye ayrılmaktadır. Yatay ihlaller, pazarın aynı seviyesinde faaliyet gösteren rakipler arasındaki rekabeti kısıtlayıcı davranışları ele alırken, dikey ihlaller ise pazarın farklı seviyesinde faaliyet gösteren teşebbüsler arasında gerçekleşebilmektedir.

Pazarın üretici/sağlayıcı kısmında faaliyet gösteren teşebbüslerin dağıtıcıları/bayileri ile arasındaki ticari ilişkide, ilgili rekabet hukuku düzenlemelerine uyum sağlıyor olması gerekmektedir. Bu yazımızda teşebbüsler arasındaki bayilik/dağıtım ilişkilerinde rekabet hukuku bakımından dikkat edilmesi gereken hususlar incelenmiştir.

1. Genel Olarak Bayilik/Dağıtım İlişkileri

Bayilik/dağıtım ilişkilerinde bir tarafta sağlayıcı, üretici, toptancı, ithalatçı vb. var iken, diğer tarafta bayi/dağıtıcı bulunmaktadır. Bayi/dağıtıcı olarak nitelendirilen teşebbüs, sağlayıcıdan almış olduğu ürünü nihai tüketiciye satabileceği gibi, bu ürünü nihai tüketiciye satacak olan başka bir satıcıya da satabilmekte, bu durumda uygulamada genellikle toptancı olarak adlandırılmaktadır. Bu bakımdan bayi; "bir ürünü sağlayıcıdan alıp ara ya da nihai tüketicilere toptan veya perakende olarak ulaştıran aracı"[1] olarak tanımlanabilecektir. Örneğin; üretici-dağıtıcı şeklindeki iki aşamalı bir pazarda dağıtıcı; üretici-toptancı-perakendeci şeklindeki üç aşamalı bir pazarda ise toptancı ve dağıtıcı bayi olarak nitelendirilebilecektir.

Dolayısıyla; aradaki ilişki ve imzalanmış olan sözleşmeler ilgili firmalar tarafından ne şekilde isimlendirilmiş olursa olsun (toptancı, dağıtıcı, distribütör, bayi, yeniden satıcı vs.), farklı piyasalardaki birçok aktörün dikey bir ilişki içerisinde faaliyetinin bulunduğu ve bir bayi/dağıtım ilişkisi içerisinde bulunduğu bilinmektedir.[2]

2. Uygulamada Bayilere/Dağıtıcılara Getirilen ve Rekabet Hukuku Bakımından Sakıncalı Olabilecek Kısıtlamalar

Rekabet hukuku bakımından ideal bir sağlayıcı-bayi ilişkisinde sağlayıcının, tekrardan satışa sunulması için ürünlerini bayiye/dağıtıcıya satması ve sonrasında bu ürünleri tamamıyla unutup, bu ürünlerin ne şeklide, hangi şartlarda, kimlere satıldığını veya satılmadığını takip etmemesi, önemsememesi beklenmektedir. Ancak ticari hayatta bu tür bir sat-unut ya da sat-bırak yaklaşımının sağlayıcılar tarafından tamamıyla benimsenmesi oldukça zordur. Bir ürünün üretimini yapan ya da alt dağıtıcılar aracılığıyla piyasaya sunan bir teşebbüsün, bu ürünü nihai tüketiciye doğrudan kendisi satmasa bile, ticari stratejilerini şekillendirmek ve pazarlama stratejileri geliştirmek için nihai tüketicinin bu ürüne ne şekilde tepki verdiğini, ürünün ne hızda satıldığını, satış fiyatının ne olduğu ve hangi durumlarda değişiklik gösterdiğini takip etme isteği ve ihtiyacı olabilmektedir. Teşebbüsler ayrıca, ürettiği ürününün ve markasının satışa sunuluş biçimini, tüketici gözündeki imajını, pahalı-ucuz algısını da kimi zaman yönetmek istemektedirler.

Bu tür sebeplerle sağlayıcılar ile dağıtıcılar arasındaki ilişkilerde sağlayıcıların, bayilerin/dağıtıcıların davranışları üzerinde hakimiyet kurma, onlara bazı kısıtlamalar getirme ve kendi ürünleri

ile ilgili ticari stratejilerini yönlendirme isteği taşıdığı görülmektedir. Ancak getirilebilecek bu tür kısıtlamaların büyük bir çoğunluğu rekabet hukukunda yasaklanmakta ve bu tür ilişkilere giren teşebbüslere Rekabet Kurumu tarafından idari para cezaları uygulanabilmektedir.

Bilindiği üzere, rekabeti kısıtlayıcı bazı anlaşmaların olumlu etkileri de göz önünde bulundurularak, RKHK m. 5 uyarınca belirli şartları taşıyan anlaşmalara muafiyet tanınabilmektedir. M. 5 uyarınca Rekabet Kurulu'nun belli anlaşmalara bireysel olarak muafiyet tanıma yetkisi olduğu gibi, bazı durumlarda birbirine benzer özellikler taşıyan ilişkiler için grup olarak muafiyet tanıyacak tebliğler de çıkarılabilmektedir. Bu kapsamda bu zamana kadar Rekabet Kurulu tarafından çeşitli sektörlerdeki dikey anlaşmalara grup muafiyeti tanıyan tebliğler çıkarılmış olup, bunların en kapsamlı ve önemlisi spesifik bir sektöre özgülenmeden her sektörü kapsayacak şekilde düzenlenmiş olan 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'dir ("Tebliğ"). Bu yazımızın devamında, Tebliğ kapsamına giren sağlayıcı ve bayi/dağıtıcılar arasındaki anlaşmaların, söz konusu muafiyetten yararlanabilmesi için uyması gereken bazı kıstaslar açıklanmıştır.

i. Fiyat Sınırlamaları

RKHK m. 4 kapsamında; teşebbüsler arasındaki mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurların ve her türlü alım satım şartının tespit edilmesi yasaklanmaktadır. Sağlayıcıların bayilerine/dağıtıcılarına sattıkları ürünlerin bir başkasına (son tüketici ya da başka bir dağıtıcıya) satımındaki yeniden satış fiyatının sağlayıcılar tarafından tespit edilmesi de bu yasak kapsamında değerlendirilmektedir.[3]

Fiyat sınırlaması uygulamalarına; bayilerin sağlayıcısından izinsiz kampanya yapmasının engellenmesi, yapılacak indirim oranlarına sağlayıcılar tarafından kısıtlamalar getirilmesi veya bayilerin/dağıtıcıların kendi müşterilerine yaptığı satışların takip edilerek sınırlamalara uymayan bayiye yaptırımlar uygulanması örnek verilebilecektir.

Tebliğ'in 4. maddesinde düzenlenen istisna kapsamında; sağlayıcılar, baskı veya teşvik sonucu sabit veya asgari satış fiyatına dönüşmemek koşuluyla, dağıtıcıların yeniden satışlarındaki azami satış fiyatlarını belirleyebilmekte ya da dağıtıcılarına yalnızca tavsiye niteliğinde yeniden satış fiyatları verebilmektedir. Başka bir anlatımla sağlayıcıların, bayilerinin/dağıtıcılarının azami satış fiyatlarını belirlemesi ya da yeniden satış fiyatını tavsiye etmesi mümkündür. Ancak sağlayıcı ile bayi/dağıtıcı arasındaki ilişkide, bu fiyatların sabit ya da minimum satış fiyatı olarak kabul edilip uygulanması rekabet hukuku bakımından yasaklanmaktadır.

ii. Bölge ve Müşteri Sınırlamaları

Bölge ve müşteri sınırlamaları; bir sağlayıcının, bayilerinin/dağıtıcılarının satış yapacakları coğrafi bölgeleri veya müşteri gruplarını sınırlamasını ifade etmektedir. Bu tür sınırlamalar, rekabeti kısıtlama amacı taşıyabileceği için muafiyet kapsamına girip girmediklerinin dikkatlice incelenmesi faydalı olacaktır.

Bölge ve müşteri sınırlamaları, sağlayıcıların bayilerine/dağıtıcılarına ürünlerini nerede ve kime satabileceklerini belirleme yetkisi vererek etkin bir dağıtım ağı oluşturulabilmesini sağlamaktadır. Sağlayıcılar bu sebeple, bayileri/dağıtıcıları için münhasır satış bölgeleri oluşturmakta ve yalnızca bu bölgelerde ilgili bayinin/dağıtıcının ürünlerini satmasına izin vermektedir. Bu tür faydaları da gözetilerek söz konusu sınırlamalar Tebliğ m. 4 ile düzenlenen istisna kapsamında sayılmış ve bayilerin/dağıtıcıların aktif satışları bakımından bölge ve müşteri sınırlaması getirilmesine izin verilmiştir.

Aktif satışlar, "bir alıcının münhasır bölgesindeki veya münhasır müşteri grubundaki münferit müşterilere, başka bir alıcı tarafından, mektup veya ziyaret gibi doğrudan pazarlama yöntemleriyle gerçekleştirilen satışları" ifade ederken pasif satışlar ise "başka bir alıcının bölgesindeki veya müşteri grubundaki müşterilerden gelen ve alıcının aktif çabaları neticesi olmayan talepler" olarak tanımlanmaktadır.[4] Rekabet hukuku bakımından bayilerin/dağıtıcıların başka bir dağıtıcıya ayrılan bölgeye ya da müşterilere aktif satış yapması yasaklanabilecekken, pasif satışların yasaklaması anlaşmayı Tebliğ'de sayılan istisna kapsamında ve dolayısıyla muafiyet kapsamından çıkartacaktır.

iii. İnternet Satış Kısıtlamaları

Bayilik/dağıtıcılık ilişkilerinde son yıllarda sıklıkla karşılaşılan rekabet hukuku ihlallerinden birisi de sağlayıcıların bayilerinin/dağıtıcılarının internet satışlarına tamamen engel olması veya bu tür satışları kısıtlamasıdır. Rekabet hukuku literatüründe internet satışları, pasif satış olarak değerlendirilip bir üst başlıkta açıklandığı üzere, bu tür satışların yasaklanması mümkün değildir. Ancak internet üzerinden yapılan satışlara getirilen bu sınırlamaların, her durumda rekabet ihlali olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

Nitekim sağlayıcılar bayilerin/dağıtıcıların internet üzerinden satış yapabilmesini fiziki satış ortamlarında da uygulanabilecek belirli şartları sağlaması koşuluna tabi tutabilmekte, internet üzerinden yapılan satışların miktarına ilişkin sınırlamalar koyabilmekte veya

başka şekillerde mutlak bir kısıtlama olmaksızın internet satışlarına düzenlemeler getirebilmektedir. Ancak, mutlak manada internet satış kısıtlamaları pasif satışların kısıtlanması olarak değerlendirilmekte ve Tebliğ ile sağlanan muafiyetten yararlanamamaktadır.

İnternet satış kısıtlamaları, şu örnek durumlarda rekabete aykırı olarak değerlendirilecektir;

- Başka bölgedeki müşteriler bakımından internet sitesine erişimin kısıtlanması veya bu internet sitesine bağlanmak isteyen müşterilerin diğer dağıtıcının internet sitesine yönlendirilmesi,
- Dağıtıcının, internet üzerinden alış yapan müşterinin adresinin farklı bir bölgede bulunduğunu fark etmesi üzerine işlemi sonlandırması ve müşteriye satış yapmaması,
- İnternet üzerinden yapılan satışların toplam satışlara oranının belirlenmesi ve sınırlandırılması,
- İnternet üzerinden satışı yapılacak ürünler bakımından sağlayıcının, dağıtıcıya daha yüksek fiyatla ürünleri satması.[5]

iv. Rekabet Etmeme Yükümlükleri

Rekabet etmeme yükümlülüğü Tebliğ'in 3/d maddesinde "Alıcının anlaşma konusu mal veya hizmetlerle rekabet eden mal veya hizmetleri üretmesini, satın almasını, satmasını ya da yeniden satmasını engelleyen doğrudan veya dolaylı her türlü yükümlülüktür." şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca Tebliğ'in aynı maddesinde bayinin/dağıtıcının bir önceki yıl cirosu esas alınarak, bu cironun en az %80'ine tekabül eden mal ve hizmetlerin sağlayıcıdan satın alınacağına yönelik anlaşmaların da rekabet etmeme yükümlülüğü kapsamında değerlendirileceği düzenlenmiştir.

Tebliğ'in 5. maddesinde bayilere/dağıtıcılara yönelik rekabet etmeme yükümlülüğünün hangi durumlarda geçersiz sayılıp rekabet ihlali olarak değerlendirileceği düzenlenmektedir. Bu haller ise şunlardır:

- Bayi/dağıtıcılara getirilen belirsiz süreli veya süresi beş yılı aşan rekabet etmeme yükümlülüğü,
- Bayi/dağıtıcılara getirilen anlaşmanın sona ermesinden sonraki döneme ilişkin rekabet etmeme yükümlülüğü,
- Seçici dağıtım sistemi üyelerine getirilen, belirlenmiş rakip sağlayıcıların markalı ürünlerini satmama yükümlülüğü

3. Aykırılığın Sonuçları

Rekabet Kurumu soruşturmalarının kayda değer bir kısmında sağlayıcı teşebbüslerin bayileri/dağıtıcıları ile olan ilişkilerinin incelendiği, dağıtım ilişkisindeki rekabete aykırılıklardan dolayı teşebbüslere idari para cezaları uyguladığı görülmektedir. Sağlayıcı ve bayiler/dağıtıcılar arasındaki rekabete aykırı anlaşmaların tespiti halinde, ilgili teşebbüslere bir önceki mali yıl sonunda oluşan cirolarının %0,5 - %3'ü arasında idari para cezası uygulanabilmektedir. Verilen idari para cezasının yanında rekabete aykırı anlaşmaların bir başka önemli sonucu da bu anlaşmaların hukuken geçersiz kabul edilmesidir.

4. Sonuç

Bayilik/dağıtım ilişkileri, açıklandığı üzere rekabet hukuku ile çeşitli düzenlemelere tabi tutulmakta ve çeşitli sektörlerdeki bu tür ilişkiler Türk Rekabet Kurumu tarafından yürütülen soruşturmalarda sıklıkla incelenmektedir. Zira piyasalarda satışa sunulan neredeyse bütün ürünler, dikey bir bayilik/dağıtım ilişkisi içerisinde tüketicilere sunulmaktadır. Piyasalardaki rekabetin ve tüketici refahının korunmasını amaçlayan rekabet hukuku ve bu amaçla kurulmuş olan Türk Rekabet Kurumu da bu nedenle teşebbüsler arasındaki bayilik/dağıtım ilişkilerinin rekabete uygun bir şekilde kurulmasını ve yürütülmesini önemsemektedir.

Bu bakımdan, çeşitli pazarlarda faaliyet gösteren teşebbüslerin öncelikle herhangi bir bayilik/dağıtım ilişkisi içerisinde bulunup bulunmadığının farkındalığında olması ve eğer bu tür bir ilişki içerisinde iseler bu ilişkinin rekabet hukukuna uygunluğuna özen göstermeleri önem arz etmektedir.

Dipnot

[1] Rekabet Kurumu, Terimler Sözlüğü.
[2] Dikey anlaşmalara ilişkin daha detaylı açıklamalarımız için bkz. Rekabet Hukuku Kapsamında Rekabeti Kısıtlayıcı Dikey Anlaşmalar, Toprak İşveren Dergisi, sayı 125, s. 40.
[3] Yeniden satış fiyatı kısıtlamalarına ilişkin daha detaylı açıklamalarımız için bkz. Bir Rekabet Hukuku İhlali Olarak Yeniden Satış Fiyatının Belirlenmesi, Toprak İşveren Dergisi, sayı 129, s. 40.
[4] Rekabet Kurumu, Terimler Sözlüğü.
[5] Rekabet Kurumu, Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, pgf. 25.

YARGITAY KARARLARI

T.C.
YARGITAY
10. HUKUK DAİRESİ

Esas No : **2021/7286**
Karar No : **2022/12164**
Tarih : **11.10.2022**

• **MADDİ TAZMİNAT DAVASI:** (Hükme Esas Alınan Kusur Raporunun 4857 S. K.'nun 77. Md. Hükmünün Öngördüğü Koşulları İçerdiği Giderek Hükme Dayanak Alınacak Nitelikte Olduğunun Söylenemeyeceği - Kalp Krizi Neticesinde Ölüm Sonucunun Ortaya Çıkmasında Yüzde Yüz Oranında Kaçınılmazlığın Etkili Olduğu Yönündeki Kabulün Hatalı Olduğu)

• **İŞ KAZASI:** (Kalp Krizinde Kişinin Yaşının Beslenme Şekli ve Kültürünün Genetik Özelliklerinin ve Bünyevi Yapısının da Bedensel Faktörler Olarak Etkili Olduğu Sağlığının Çeşitli Faktörlerinin Bir Araya Gelmesiyle Bozulabileceği ve Bu Durumun Olayın Uygun İlliyet Bağını Oluşturabileceği ve Kısmi Sebebi Olabileceği Gözetilerek Kusurun Ağırlığının Değerlendirilmesinde Dikkate Alınması Gerektiği)

• **KAÇINILMAZLIK UNSURU:** (Kalp Krizi Sonucu Gerçekleşen İş Kazalarında Kaçınılmazlığın Söz Konusu Olmayacağı Dikkate Alınarak İşveren Kusuru İle Bünyesel Faktör Arasındaki Dağılımın Ne Miktarda Olduğunun Tespiti Gerektiği - Kaçınılmazlıktan Farklı Olarak Bünyesel Faktörden Davalı İşverenin Sorumlu Tutulmasının Mümkün Olmadığı/Maddi Tazminat Davası)

• **TALEPLE BAĞLILIK İLKESİ:** (Her Ne Kadar İş Kazası Nedeniyle Tazminat İstemlerinde Faizin Zararlandırıcı Olay Tarihinden İtibaren İşleyeceği Açık İse de Davacıların Dava Dilekçelerinde Talep Ettikleri Miktara İlişkin Olmak Suretiyle Talebe Bağlı Olacak Şekilde Faiz Hakkında Hüküm Kurulması Gerektiği)

4857/m.77
6100/m.26

ÖZET: Dava, iş kazası ölümünden kaynaklanan maddi tazminat istemine ilişkindir. Hükme esas alınan kusur raporunun, İş Kanununun 77. maddesinin öngördüğü koşulları içerdiği giderek hükme dayanak alınacak nitelikte olduğu söylenemez. Öte yandan olayın iş kazası olduğu tartışmasız olup, kalp krizinde kişinin yaşının, beslenme şekli ve kültürünün, genetik özelliklerinin ve bünyevi yapısının da bedensel faktörler olarak etkili olduğu, sağlığının çeşitli faktörlerinin bir araya gelmesiyle bozulabileceği ve bu durumun olayın uygun illiyet bağını oluşturabileceği ve kısmi sebebi olabileceği gözetilerek kusurun ağırlığının değerlendirilmesinde dikkate alınması gerektiği ortadadır.

Kalp krizi sonucu gerçekleşen iş kazalarında kaçınılmazlığın söz konusu olmayacağı dikkate alınarak işveren kusuru ile bünyesel faktör arasındaki dağılımın ne miktarda olduğunun tespiti gerekmektedir. Zira, kaçınılmazlıktan farklı olarak bünyesel faktörden davalı işverenin sorumlu tutulması mümkün değildir. Somut olayda, her ne kadar mahkemece kalp krizi neticesinde ölüm sonucunun ortaya çıkmasında % 100 oranında kaçınılmazlığın etkili olduğu kabul edilmiş ise de bu görüşe katılmak mümkün değildir.

Davacının dava dilekçesinde talep ettiği tazminatlar için dava tarihinden itibaren işleyecek faiz talebinde bulunduğu, birleşen dava dilekçesinde ise talep ettiği tazminat için faiz talebinde bulunmadığı anlaşılmakla, her ne kadar iş kazası nedeniyle tazminat istemlerinde faizin zararlandırıcı olay tarihinden itibaren işleyeceği açık ise de; davacıların dava dilekçelerinde talep ettikleri miktara ilişkin olmak suretiyle talebe bağlı olacak şekilde faiz hakkında hüküm kurulması gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması hatalı olmuştur.

DAVA: Dava, iş kazası ölümünden kaynaklanan maddi tazminat istemine ilişkindir.

İlk Derece Mahkemesince, hükümde belirtilen gerekçelerle davanın kısmen kabulüne dair verilen karara karşı davalı vekili tarafından istinaf yoluna başvurulması üzerine, ... Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesince davalının istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.

... Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesince verilen kararın, davalı vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine temyiz isteğinin süresinde olduğu anlaşıldıktan ve Tetkik Hakimi ... trafından düzenlenen raporla dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra işin gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tespit edildi:

KARAR:
I- İSTEM
Davacılar vekili dava ve birleşen dava dilekçelerinde özetle, davacılar murisi ...'ın davalı nezdinde çalışmakta iken 11/12/2009 tarihinde kalp krizi geçirmesi sonucu hayatını kaybettiği iddiasıyla eş için 500,00-TL maddi, ... için 500,00-TL maddi ve ... ... için 1.000,00-TL maddi tazminatın davalıdan tahsiline karar verilmesini dava ve talep etmiştir.

Davacılar vekili 10/08/2020 tarihli ıslah dilekçesi ile maddi tazminat taleplerini ... için 149.763,20-TL. ye, eş ... için 352.603,11-TL.ye, ... için 71.254,74-TL.ye artırmıştır.

II- CEVAP
Davalı vekili cevap dilekçesinde özetle; davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

III- MAHKEME KARARI
A-) İLK DERECE MAHKEME KARARI
A-) Mahkememiz esas dosyası yönünden;
Davacı ... için maddi tazminat talebinin kabulüyle 352.603,11 TL nin olay tarihi olan 11.12.2009 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalıdan tahsili ile davacı ...'a verilmesine,
Davacılardan ... yönünden tazminat talebinin kabulüyle 149.263,20 TL nin olay tarihi olan 11.12.2009 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalıdan tahsili ile davacı ... davacı ...'a verilmesine,
Davacıların kıdem tazminat talebinin bu konuda usulüne uygun açılmış bir dava bulunmadığından karar verilmesine yer olmadığına,
B-) Birleşen ... 6. İş Mahkemesi'nin 2010/654 Esas sayılı dosyası yönünden;
Davanın kabulü ile; 71.254,74 TL maddi tazminatın davalıdan tahsili ile davacı ...'a verilmesine,
HÜKMÜN HMK m. 305/A GEREĞİNCE TASHİHİ
Birleşen 6. İş mahkemesinin dosyası yönünden verilen hükmün 1 numaralı bendinin aşağıdaki şekilde düzeltil-

mesine karar verilmiştir:
“Davanın kabulü ile; 71.254,74 TL maddi tazminatın olay tarihi olan 11.12.2009 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalıdan tahsili ile davacı ...’a verilmesine, “karar verilmiştir.

B-) BÖLGE ADLİYE MAHKEMESİ KARARI
İlk derece mahkemesinin kararının yasal ve hukuksal gerekçeleri ile dayanağı maddi delillere ve özellikle bu delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmadığından 6100 Sayılı HMK’nun madde 353/1-b.1 hükmü gereğince istinaf başvurusunun esastan reddine, karar verilmiştir.

IV- TEMYİZ KANUN YOLUNA BAŞVURU VE NEDENLERİ:
Davalı vekili temyiz dilekçesinde özetle; davanın öncelikle zamanaşımı yönünden reddi gerektiğini, davalı işverenin meydana gelen olayda kusurunun bulunmadığını, ölüme işi veya iş yerinin sebep olmadığını, davacının faiz talebinin dava tarihinden itibaren olmasına rağmen olay tarihinden itibaren faize hükmedilmesinin hatalı olduğunu, ıslah dilekçesi ile olay tarihinden faiz talep edilip aynı hükmün birleşen dosya için uygulanamayacağını, gerekçeli kararın yazım aşamasında davacı vekilinin talepte bulunması üzerine birleşen dosya yönünden faize karar verilemeyeceğini beyanla kararın bozulmasını talep etmiştir.

V- İLGİLİ HUKUK KURALLARI VE İNCELEME:
Dava, iş kazası nedeniyle vefat eden sigortalının eşinin ve çocuklarının maddi zararlarının giderilmesi istemine ilişkindir.

Dosya kapsamından davacılar murisi ...’ın davalı şirkette satış temsilcisi olarak çalıştığı, olaydan bir gün önce 10/12/2009 tarihinde, ... Bölge Müdürlüğü’ nden görevli olarak Denizli iline sulama sistemlerinin pazarlanması işi için gönderildiği, bayilerle görüşme ve sulama sistemlerinin pazarlanması şeklinde işleri yapan ...’ın, işinin birkaç gün sürecek olması nedeniyle otele yerleştiği, sabahleyin otel lobisinde aniden fenalaşarak kalp krizi geçidiği, Denizli Devlet Hastahanesi kardiyoloji bölümüne kaldırılan ...’ın aynı günün gecesi saat 22.00 sıralarında vefat ettiği, adına düzenlenen ölüm raporunda ölüm nedenin “akut iskemik kalp hastalığı+ akut myokard enfarktüs+kardiyonejik şok” olduğunun belirtildiği, ... 9. İş Mahkemesi’nin 2010/759 Esas - 2012/122 Karar sayılı dosyasında, ...’ın görevli iken kalp krizi geçirerek hayatını kaybetmesi şeklinde meydana gelen olayın iş kazası kapsamında olduğunun tespitine karar verildiği, hükmün Yargıtay kapatılan 21.Hukuk Dairesi’nin 2013/... karar no’lu ilamı ile onandığı, ilk derece mahkemesince olaya ilişkin iki adet kusur raporu alındığı, 16/06/2014 tarihli ilk raporun Hekim, İş Hukuku Uzmanı ve ... oluşan üçlü heyet tarafından düzenlendiği, anılan bu raporda; olayın, müteveffa ...’ın, ailesinden gelen genetik yapısının da etkisiyle, hayatın genel akışı içinde toplumda sıkça rastlanılan, kalp krizinden kaynaklanan ölüm olayı olduğu, olayın meydana gelmesinde herhangi bir kişinin, işverenin veya müteveffanın kusurlarının bulunmadığı yönünde görüş bildirildiği, akabinde mahkemece alınan 27/10/2015 tarihli ikinci raporun ise ... ve Hukukçudan oluşan üçlü heyet tarafından düzenlendiği, anılan bu raporda iş kazası olayının meydana gelmesinde davalı işverenin %60 oranında, müteveffa sigortalının %40 oranında kusurlu olduğu, ... bilirkişinin olayda %100 kaçınılmazlık olduğu yönünde muhalefet şerhi koyduğu, mahkemece 16/06/2014 tarihli heyet raporuna itibar edilerek; davacıların murisi ...’ın ölümü ile sonuçlanan olayın kötü bir tesadüf sonucu meydana geldiği, davalı işverenliğe yahut müteveffa ile 3. bir kişiye atfı kabil bir kusurun bulunmadığı, olayın meydana gelmesinde %100 kaçınılmazlık olgusunun etkili olduğu kanaatine varılarak, kaçınılmazlık durumunda zararın tümüne işçinin veya onun hak sahiplerinin katlanması hakkaniyete uygun düşmeyeceğinden, Yargıtay uygulamaları dikkate alınarak davalı işverenin %100 oranındaki kaçınılmazlığın %60’ından sorumlu tutmak gerektiği kanaatine varıldığı gerekçesiyle hüküm kurulduğu, ancak düzenlenen işbu raporların oluşa uygun olmadığı, bünyesel faktörlerin iş kazasının oluşumunda bir etkisinin olup olmadığının değerlendirilmediği anlaşılmaktadır.

1-) Uyuşmazlık, meydana gelen iş kazasında sorumluluğun tespiti noktasında toplanmaktadır.

Geniş anlamıyla sorumluluk kavramı, bir kişinin başka bir kişiye verdiği zararları giderme yükümlülüğü olarak açıklanmıştır. Hukuki anlamda sorumluluk ise, taraflar arasındaki borç ilişkisinin zedelenmesi sonucu doğan zararların giderilmesi (tazmin edilmesi) yükümlülüğünü içerir.

İşçi ve işverenin hizmet sözleşmesinden kaynaklanan sıkı iş ilişkisi, işçi yönünden işverene içten bağlılık (sadakat borcu), işveren yönünden işçiyi korumak ve gözet-

mek borcu şeklinde ortaya çıkar.

Gerçekten işçi, işverenin işi ve iş yeri ile ilgili çıkarlarını korumak, çıkarlarına zarar verebilecek davranışlardan kaçınmak, buna karşı işveren de, işçinin kişiliğine saygı göstermek, işçiyi korumak, iş yeri tehlikelerinden zarar görmemesi için iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almak, işçinin özlük hakları ve diğer maddi çıkarlarının gerektirdiği uygun bildirimlerde ve davranışlarda bulunmak, işçinin çıkarına aykırı davranışlardan kaçınmakla yükümlüdür.

Sanayi ve teknolojideki gelişmeler, yeni işletmelerin açılması, fabrikaların kurulması iş yerlerindeki makinalaşmanın artmasına yol açmış, bu durum iş kazaları ile meslek hastalıklarında artışlara neden olmuştur. Bu gelişme, iş yerinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin daha etkili şekilde alınması gereğini ortaya çıkarmıştır.

İşveren, gözetme borcu gereği, çalıştırdığı işçileri, iş yerinde meydana gelen tehlikelerden korumak, onların yaşam, bedensel ve ruhsal sağlık bütünlüklerini korumak için iş yerinde teknik ve tıbbi önlemler dahil olmak üzere bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gerekli kıldığı tüm önlemleri almak zorundadır.

İş kazalarından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat davalarında zararlandırıcı olaya neden oldukları ileri sürülen kişi veya kişilerin kusur oranlarının kesin olarak tespiti hem maddi hem de manevi tazminat miktarını doğrudan etkilemesi bakımından önem taşımaktadır. Maddi tazminat davalarında sigortalının kazanç kaybının hesaplanmasında sigortalının kusuru oranında tespit olunan kazanç kaybından indirim yapılacağı gibi manevi tazminat davalarında hükmedilecek manevi tazminat miktarının takdirinde tarafların kusur durumu mahkemece öncelikle dikkate alınacaktır.

İnsan yaşamının kutsallığı çevresinde işveren, işyerinde işçilerin sağlığını ve iş güvenliğini sağlamak için gerekli olanı yapmak ve bu hususdaki şartları sağlamak ve araçları noksansız bulundurmakla yükümlü olduğu olay tarihinde yürürlükte bulunan İş Kanununun 77. maddesinin açık buyruğudur. Oysa hükme dayanak alınan bilirkişi raporunda; bilirkişiler, İş Kanununun 77. maddesinin öngördüğü koşulları göz önünde tutarak ve özellikle işyerinin niteliğine göre, işyerinde uygulanması gereken işçi sağlığı ve iş güvenliği tüzüğünün ilgili maddelerini incelemek suretiyle, işverenin, işyerinde alması gerekli önlemlerin neler olduğu, hangi önlemleri aldığı, hangi önlemleri almadığı, alınan önlemlere işçinin uyup uymadığı gibi hususlar ayrıntılı bir biçimde incelemek suretiyle kusurun aidiyeti ve oranı hiç bir kuşku ve duraksamaya yer vermeyecek biçimde, saptamadıkları anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca, hükme esas alınan kusur raporunun, İş Kanununun 77. maddesinin öngördüğü koşulları içerdiği giderek hükme dayanak alınacak nitelikte olduğu söylenemez. Öte yandan olayın iş kazası olduğu tartışmasız olup, kalp krizinde kişinin yaşının, beslenme şekli ve kültürünün, genetik özelliklerinin ve bünyevi yapısının da bedensel faktörler olarak etkili olduğu, sağlığının çeşitli faktörlerinin bir araya gelmesiyle bozulabileceği ve bu durumun olayın uygun illiyet bağını oluşturabileceği ve kısmi sebebi olabileceği gözetilerek kusurun ağırlığının değerlendirilmesinde dikkate alınması gerektiği ortadadır. Hal böyle olunca, kusur raporunun, İş Kanununun 77. maddesinin öngördüğü koşulları içerdiği giderek hükme dayanak alınacak nitelikte olduğu söylenemez.

2-) Öte yandan kaçınılmazlık; hukuksal ve teknik anlamda; fennen önlenmesi mümkün bulunmayan başka bir anlatımla, işverence mevzuatın öngördüğü tüm önlemlerin alınmış olduğu koşullarda dahi önlenmesi mümkün bulunmayan durum ve sonuçları ifade eder. Olayın önlenemezliği hususunu açmak gerekirse; buradaki önlenemezlik olayla ilgili değildir. Önlenemezlik unsuru, tamamen davranış normu ve borca aykırılıkla ilgili olup alınabilinecek tüm tedbirler alınmış olunsa dahi bir davranış normunun veya sözleşmeden doğan bir borcun ihlalinin ifadesidir. Yani olay önlenemez olmasına rağmen bir davranış kuralına ya da sözleşmeden doğan borca aykırılık önlenebiliyorsa artık kaçınılmazlıktan söz etme imkanı yoktur.

Kalp krizi sonucu gerçekleşen iş kazalarında kaçınılmazlığın söz konusu olmayacağı dikkate alınarak işveren kusuru ile bünyesel faktör arasındaki dağılımın ne miktarda olduğunun tespiti gerekmektedir. Zira, kaçınılmazlıktan farklı olarak bünyesel faktörden davalı işverenin sorumlu tutulması mümkün değildir.

Tüm yukarıda açıklanan ilkeler ve yasa maddeleri doğrultusunda; somut olayda, yukarıda belirtilen hususlar dikkate alındığında, her ne kadar mahkemece kalp krizi neticesinde ölüm sonucunun ortaya çıkmasında %100 oranında kaçınılmazlığın etkili olduğu kabul edilmiş ise

de bu görüşe katılmak mümkün olmayıp, Mahkemece yapılacak iş; öncelikle hüküm altına alınacak tazminat miktarlarına etkisi bakımından, müteveffa sigortalının kaza öncesi ve kaza sonrası dönemlere ait, temin edilebilen tüm tıbbi belge ve raporları dosyaya celp edildikten sonra yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda işverenden davacının şahsi sicil dosyasının da tümü getirtilerek, işverenin sigortalının periyodik sağlık muayenelerini yaptırıp yaptırmadığı, bu muayenelerde kalp rahatsızlığı ile ilgili bir bulguya rastlanıp rastlanmadığı, şahsi dosyada "kalp rahatsızlığı" nedeniyle alınmış bir istirahat raporunun bulunup bulunmadığı, ölüm olayından önceki tarihlerde sigortalının bünyesini zorlayacak bir çalışma yaptırılıp yaptırılmadığı, olay günü sigortalıyı iş yerinde rutin dışında bir gerginlik ve stres içine sokacak bir olayın cereyan edip etmediği araştırılmak, ayrıca, kalp krizinde, kişinin yaşının, beslenme şekli ve kültürünün, genetik özelliklerinin ve bünyevi yapısının, tütün bağımlılığı, alkol kullanımı, egzersiz durumunun, cinsiyetinin de faktör olduğu, sağlığının çeşitli faktörlerinin bir araya gelmesiyle bozulabileceği; ayrıca iş yerinde çalışma şartlarının kalp krizini tetikleyip tetiklemediği hususlarının kusurun ağırlığının değerlendirilmesinde dikkate alınacağı iş yeri hekimliği, iş gücü sağlığı ve iş güvenliği konularında uzman olan bir kardiyoloğun da yer alacağı bilirkişi heyetinden iş kazası ile çalışma şekli arasında illiyet bağı bulunup bulunmadığı, illiyet bulunuyorsa kalp krizinin oluşumunda işverenin kusurunun bulunup bulunmadığının saptandığı, kusuru mevcut ise kusurunun ağırlığını, kalp krizinde iş yeri koşullarının etkili olup olmadığını, sigortalının kendi bünyesinden kaynaklanan nedenlerin ne kadar etkili olduğunu ve tarafların iddia ve itiraz sebeplerinin değerlendirilmesini de kapsar şekilde tespit eden kusur raporu aldıktan sonra - dosya kapsamındaki bilgi ve belgeler ile taraflar lehine oluşan usuli kazanılmış hakları da gözeterek (özellikle davacının istinaf ve temyiz yoluna başvurmadığının)- oluşacak sonuca göre bir karar vermekten ibarettir.

3-) Diğer taraftan; 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununun 117/2. maddesine göre iş kazası nedeniyle tazminat alacağı haksız fiile dayalı olup, faiz başlangıcı tazminatı doğuran zararlandırıcı olay tarihidir. Ancak "Taleple Bağlılık İlkesi" başlığını taşıyan 6100 Sayılı HMK'nun 26.maddesine göre "Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir."

Somut olayda davacının dava dilekçesinde talep ettiği tazminatlar için dava tarihinden itibaren işleyecek faiz talebinde bulunduğu, birleşen dava dilekçesinde ise talep ettiği tazminat için faiz talebinde bulunmadığı anlaşılmakla, her ne kadar iş kazası nedeniyle tazminat istemlerinde faizin zararlandırıcı olay tarihinden itibaren işleyeceği açık ise de; davacıların dava dilekçelerinde talep ettikleri miktara ilişkin olmak suretiyle talebe bağlı olacak şekilde faiz hakkında hüküm kurulması gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması hatalı olmuştur.

Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular nazara alınmaksızın yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

O hâlde, davalı vekilinin bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve ... Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesinin istinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin kararının kaldırılarak İlk Derece Mahkemesince verilen hüküm bozulmalıdır.

SONUÇ: Temyiz itirazlarının sair yönleri incelenmeksizin, ... Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesi kararının HMK'nın 373/1 maddesi gereğince kaldırılarak temyiz edilen ilk derece mahkemesi hükmünün yukarıda açıklanan nedenlerle BOZULMASINA, temyiz harcının istek halinde ilgilisine iadesine, dosyanın kararı veren İlk Derece Mahkemesine, kararın bir örneğinin Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine, 11.10.2022 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T.C.
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ

Esas No : 2023/9430
Karar No : 2023/8075
Tarih : 30.05.2023

• İŞ SÖZLEŞMESİNİN HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE İÇERİSİNDE FESHEDİLİP FESHEDİLMEDİĞİ: (4857 S. Kanun'da İşçinin Maddi Çıkar Sağlamış Olması Halinde Bir Yıllık Sürenin İşlemeyeceği Öngörüldüğü - Haklı Feshe Neden Olan Olayda İşçinin Maddi Bir Menfaati Olmuşsa Altı İş Gününe Riayet Etmek Koşuluyla Olayın Üzerin-

den Ne Kadar Süre Geçerse Geçsin İşverenin Haklı Fesih İmkanı Olduğu)

• **ÖĞRENME GÜNÜ:** (Altı İş Günlük Süre İşçi ya da İşverenin Haklı Feshe Neden Olan Olayı Öğrendiği Günden İtibaren İşlemeye Başlayacağı - Olayı Öğrenme Günü Hesaba Katılmaksızın Takip Eden İş Günleri Sayılarak Altıncı Günün Bitiminde Haklı Fesih Yetkisi Sona Ereceği)

• **HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE:** (Feshe Yetkili Makam Olan İşyeri Disiplin Kurulu Kararından Beş İş Günü Sonra Davacının İş Sözleşmesinin Feshedildiği Bu Durumda Feshin Altı İş Günlük Hak Düşürücü Süre İçerisinde Gerçekleştiği Anlaşılmış Olup Mahkemece Haklı Feshe Konu Olayın İşyeri Disiplin Kuruluna Sevk Edildiğinden Bahisle İşverence Feshin Altı İş Günlük Hak Düşürücü Süre İçinde Yapılmadığı Kabul Edilerek Davacı Lehine Kıdem ve İhbar Tazminatına Hükmedilmesi Kararın Kanun Yararına Bozulmasını Gerektirdiği)

4857/m.24,25,26

ÖZET: Uyuşmazlık, iş sözleşmesinin hak düşürücü süre içerisinde feshedilip feshedilmediğine ilişkindir. 4857 Kanun'da işçinin maddi çıkar sağlamış olması halinde bir yıllık sürenin işlemeyeceği öngörülmüştür. O hâlde, haklı feshe neden olan olayda işçinin maddi bir menfaati olmuşsa, altı iş gününe riayet etmek koşuluyla olayın üzerinden ne kadar süre geçerse geçsin işverenin haklı fesih imkanı vardır.

Altı iş günlük süre işçi ya da işverenin haklı feshe neden olan olayı öğrendiği günden itibaren işlemeye başlar. Olayı öğrenme günü hesaba katılmaksızın, takip eden iş günleri sayılarak altıncı günün bitiminde haklı fesih yetkisi sona erer.

İşverenin tüzel kişi olması durumunda altı işgünlük süre feshe yetkili makamın öğrendiği günden başlar. Bu konuda müfettiş soruşturması yapılması, olayın disiplin kurulunca görüşülmesi süreyi başlatmaz. Olayın feshe yetkili kişi ya da kurula intikal ettirildiği ... altı iş günlük sürenin başlangıcını oluşturur. Bir yıllık süre ise her durumda olayın gerçekleştiği günden başlar.

Somut uyuşmazlıkta feshe konu olay sonrasında işverence soruşturma yapıldığı, denetçi tarafından hazırlanan soruşturma raporunun feshe yetkili işyeri disiplin kurulunca 09.12.2021 tarihinde değerlendirilerek davacının iş sözleşmesinin feshinin gerektiğine karar verilmiş olup bu karara dayanılarak 15.12.2021 tarihinde fesih işleminin tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Feshe yetkili makam olan işyeri disiplin kurulu kararından beş iş günü sonra davacının iş sözleşmesinin feshedildiği, bu durumda feshin altı iş günlük hak düşürücü süre içerisinde gerçekleştiği anlaşılmış olup Mahkemece haklı feshe konu olayın 13.09.2021 tarihinde işyeri disiplin kuruluna sevk edildiğinden bahisle işverence feshin altı iş günlük hak düşürücü süre içinde yapılmadığı kabul edilerek davacı lehine kıdem ve ihbar tazminatına hükmedilmesi, kararın kanun yararına bozulmasını gerektirmiştir.

DAVA: Taraflar arasında, İlk Derece Mahkemesinde görülen alacak davasında davanın kabulüne karar verilmiştir.

İlk Derece Mahkemesince kesin olarak verilen kararın kanun yararına temyizen incelenmesi Adalet Bakanlığı tarafından istenilmiş olmakla; Tetkik Hakimi tarafından hazırlanan rapor dinlendikten sonra dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

KARAR:

I. DAVA

Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin 13.07.2021-15.12.2021 tarihleri arasında davalı işveren yanında çalıştığını, müvekkilinin iş sözleşmesinin davalı işveren tarafından 4857 Sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesinin birinci fıkrasının (II) numaralı bendinin (d) alt bendi gerekçe gösterilerek haksız bir şekilde feshedildiğini, müvekkilinin anılan maddede yazılı eylemlerden hiçbirisini gerçekleştirmediğini, yapılan haksız feshe rağmen müvekkilinin hak kazandığı alacakların müvekkiline ödenmediğini beyanla kıdem ve ihbar tazminatı alacaklarının davalıdan tahsili ile müvekkilinin Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) bildirilen işten ayrılış kodunun düzeltilmesini talep etmiştir.

II. CEVAP

Davalı vekili cevap dilekçesinde; dava konusu alacakların belirsiz alacak davasına konu edilemeyeceğini, davanın hukuki yarar yokluğundan reddinin gerektiğini, zamanaşımı def'inde bulunduklarını, davacının müvek-

kili Şirkette çalışan bir başka işçiye sözlü ve fiili saldırıda bulunması üzerine iş sözleşmesinin haklı nedenle feshedildiğini beyanla davanın reddini istemiştir.

III. İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI
1. İlk Derece Mahkemesi'nin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile SGK kayıtlarına göre davacının davalı işyerinde 01.07.2020-15.12.2021 tarihleri arasında çalıştığı, feshe gerekçe gösterilen olay tarihinin 23.08.2021 olduğu, davacının 13.09.2021 tarihinde disiplin kuruluna sevkedildiği, buna göre işverence davacının iş sözleşmesinin haklı nedenle feshinin altı iş günlük hak düşürücü süre içerisinde yapılmadığı, fesih kodunun değiştirilmesi talebinin davacının talebi doğrultusunda dava dışı Kurum tarafından gerçekleştirilebileceği, davaclnın bu talep yönünden hukuki yararı bulunmadığı gerekçe gösterilerek davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.

2. İlk Derece Mahkemesi kararı kesin olarak verilmiştir.

IV. KANUN YARARINA TEMYİZ
A. Kanun Yararına Temyiz Yoluna Başvuran
İlk Derece Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen kararının kanun yararına temyizen incelenmesi Adalet Bakanlığı tarafından istenilmiştir.

B. Temyiz Sebepleri
Adalet Bakanlığı; davacı ile işyerindeki başka bir işçinin kavga ettikleri ve küfürleştiklerini, davacının olaya ilişkin alınan savunmasında küfür ettiğini ve kavga ettiğini kabul ettiğini, feshe konu olay sonrasında soruşturma yapıldığını, Merkez Disiplin Kurulunun 09.12.2021 tarihinde davacının iş sözleşmesinin feshine karar verdiğini, işverence bu karara dayanılarak 15.12.2021 tarihinde iş sözleşmesinin altı iş günlük hak düşürücü süre içerisinde feshedildiği gözetilmeksizin davacı lehine kıdem ve ihbar tazminatına karar verilmiş olmasının usul ve yasaya aykırı olduğunu belirterek İlk Derece Mahkemesi kararının kanun yararına bozulması istemi ile başvuruda bulunmuştur.

C. Gerekçe
1. Uyuşmazlık ve Hukuki Nitelendirme
Uyuşmazlık, iş sözleşmesinin hak düşürücü süre içerisinde feshedilip feshedilmediğine ilişkindir.

2. İlgili Hukuk
1. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 363. maddesinin birinci fıkrası uyarınca ilk derece mahkemelerinin kesin olarak verdikleri kararlar ile istinaf incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlarına karşı, yürürlükteki hukuka aykırı bulunduğu ileri sürülerek Adalet Bakanlığı tarafından kanun yararına temyiz yoluna başvurulur.
2. Temyiz talebi Yargıtayca yerinde görüldüğü takdirde, 6100 Sayılı Kanun'un 363. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca karar kanun yararına bozulur ve bu bozma, kararın hukuki sonuçlarını ortadan kaldırmaz.
3. 4857 Sayılı Kanun'un "İşverenin haklı nedenle derhal fesih hakkı" kenar başlıklı 25 . maddesinin ilgili bölümü şu şekildedir:
"Süresi belirli olsun veya olmasın işveren, aşağıda yazılı hallerde iş sözleşmesini sürenin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemeksizin feshedebilir:
II- Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri:
d-) İşçinin işverene yahut onun ailesi üyelerinden birine yahut işverenin başka işçisine sataşması, işyerine sarhoş yahut uyuşturucu madde almış olarak gelmesi ya da işyerinde bu maddeleri kullanması.
..."
4. 4857 Sayılı Kanun'un "Derhal fesih hakkını kullanma süresi" kenar başlıklı 26. maddesi şu şekildedir:
"24 ve 25 . maddelerde gösterilen ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan hallere dayanarak işçi veya işveren için tanınmış olan sözleşmeyi fesih yetkisi, iki taraftan birinin bu çeşit davranışlarda bulunduğunu diğer tarafın öğrendiği günden başlayarak altı iş günü geçtikten ve her halde fiilin gerçekleşmesinden itibaren bir yıl sonra kullanılamaz.

Ancak işçinin olayda maddi çıkar sağlaması halinde bir yıllık süre uygulanmaz."

3. Değerlendirme
1. İşçi veya işveren bakımından haklı fesih nedenlerinin ortaya çıkması halinde, iş sözleşmesinin diğer tarafının sözleşmeyi haklı nedenle fesih yetkisinin kullanılma süresi sınırsız değildir. Bu bakımdan 4857 Kanun'un 26. maddesinde, fesih nedeninin öğrenildiği tarih ile olayın gerçekleştiği tarih başlangıç esas alınmak üzere iki ayrı süre öngörülmüştür.

Bu süreler içinde fesih yoluna gitmeyen işçi ya da işverenin feshi, haklı bir feshin sonuçlarını doğurmaz. Bu süre, feshe neden olan olayın diğer tarafça öğretilmesinden

itibaren altı iş günü ve herhalde fiilin gerçekleştiği tarihten itibaren bir yıl olarak belirlenmiştir.
2. 4857 Kanun'da işçinin maddi çıkar sağlamış olması halinde bir yıllık sürenin işlemeyeceği öngörülmüştür. O hâlde, haklı feshe neden olan olayda işçinin maddi bir menfaati olmuşsa, altı iş gününe riayet etmek koşuluyla olayın üzerinden ne kadar süre geçerse geçsin işverenin haklı fesih imkanı vardır.
3. Altı iş günlük süre işçi ya da işverenin haklı feshe neden olan olayı öğrendiği günden itibaren işlemeye başlar. Olayı öğrenme günü hesaba katılmaksızın, takip eden iş günleri sayılarak altıncı günün bitiminde haklı fesih yetkisi sona erer.
4. İşverenin tüzel kişi olması durumunda altı işgünlük süre feshe yetkili makamın öğrendiği günden başlar. Bu konuda müfettiş soruşturması yapılması, olayın disiplin kurulunca görüşülmesi süreyi başlatmaz. Olayın feshe yetkili kişi ya da kurula intikal ettirildiği ... altı iş günlük sürenin başlangıcını oluşturur. Bir yıllık süre ise her durumda olayın gerçekleştiği günden başlar.
5. Somut uyuşmazlıkta feshe konu olay sonrasında işverence soruşturma yapıldığı, denetçi tarafından hazırlanan soruşturma raporunun feshe yetkili işyeri disiplin kurulunca 09.12.2021 tarihinde değerlendirilerek davacının iş sözleşmesinin feshinin gerektiğine karar verilmiş olup bu karara dayanılarak 15.12.2021 tarihinde fesih işleminin tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Feshe yetkili makam olan işyeri disiplin kurulu kararından beş iş günü sonra davacının iş sözleşmesinin feshedildiği, bu durumda feshin altı iş günlük hak düşürücü süre içerisinde gerçekleştiği anlaşılmış olup Mahkemece haklı feshe konu olayın 13.09.2021 tarihinde işyeri disiplin kuruluna sevk edildiğinden bahisle işverence feshin altı iş günlük hak düşürücü süre içinde yapılmadığı kabul edilerek davacı lehine kıdem ve ihbar tazminatına hükmedilmesi, kararın kanun yararına bozulmasını gerektirmiştir.

SONUÇ: Açıklanan sebeplerle;
Adalet Bakanlığının 6100 Sayılı Kanun'un 363. maddesinin birinci fıkrasına dayalı kanun yararına temyiz isteminin kabulüyle kararın sonuca etkili olmamak üzere KANUN YARARINA BOZULMASINA

Dava dosyasının İlk Derece Mahkemesine, kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına gönderilmesine, 30.05.2023 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

Türk Ytong'dan Mantolama Gerektirmeyen Yüksek Performanslı Isı Yalıtımı

"Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu aşırı sıcaklar, yaklaşan kış mevsimi ve artan enerji faturaları ısı yalıtımının önemini hatırlatıyor. Türkiye'de ısı yalıtımı yoluyla enerji tasarrufu sağlanması konusuna 60 yıldır öncülük eden Türk Ytong, binalarda mantolamasız ısı yalıtımı sağlayan Ytong-Multipor Cephe Sistemi'yle inşaat maliyetlerini azaltıyor, enerji faturalarına kalıcı çözüm getiriyor."

Aşırı Sıcaklar Kalıcı Olacak

Dünya genelinde hava sıcaklıklarının mevsim normallerinin üzerinde seyretmesi, iklim değişikliği tehdidini yeniden gündeme taşıdı. Aşırı hava koşullarında iklim değişikliğinin oynadığı rolü inceleyen World Weather Attribution raporunda, artan sera gazı konsantrasyonlarının Avrupa'daki sıcak hava dalgasını normalden 2 buçuk santigrat derece artırdığını, dünyanın daha yüksek sıcaklıklara uyum sağlaması gerektiğini açıkladı. Raporda, insanların ısıya dayanıklı evler inşa etmesi, sıcaktan korunmak için "soğuk merkezler" oluşturması ve daha fazla ağaç dikmesi gibi önlemlere yer verdi. Bilim insanlarına göre, fosil yakıtlar bu hızda tüketilmeye devam ederse, sıcaklık artışı 2 dereceye ulaşacak ve aşırı hava olaylarının yaşanma sıklığı artacak.

Elektrik Tüketiminde Rekor

Ülkemizi de etkileyen aşırı sıcaklarda Türkiye'de elektrik tüketiminde rekor kırıldı. Artan klima kullanımı ve tarımsal sulamalar, Temmuz'da elektrik tüketiminde peş peşe zirve değerlerin görülmesine yol açtı. Türkiye Elektrik İletim A.Ş. verilerine göre elektrik tüketiminde 1 milyon 77 bin megavatsaat'le günlük bazda rekor kırıldı. Bu kullanımın yaklaşık 2,8 milyar liralık bir faturaya denk geldiği ifade edildi.

Evleri Isıtma ve Soğutma İçin 40 Milyar Dolar Ödüyoruz

Türkiye'nin enerjide dışa bağımlı olduğuna dikkat çeken Türk Ytong Genel Müdürü ve aynı zamanda Sendikamız Yönetim Kurulu Üyesi Tolga Öztoprak "Ülkemizin ödediği enerji faturasını azaltmak için enerjiyi verimli kullanmak ve tasarruf imkanlarını geliştirmek zorundayız. Dış ülkelere ödediğimiz 97 milyar doların yaklaşık 40 milyar dolarını sadece evlerimizi ısıtmak ve soğutmak için kullanıyoruz. TÜİK verilerine göre yaklaşık 29 milyon kişi konutunda yetersiz yalıtımdan kaynaklanan ısınma sorunu yaşıyor. Oysa ki evlerimizi sıfıra yakın enerji ile ısıtabilecek imkanlara sahibiz." dedi.

Yeni Konutlarda Isı Yalıtımı İçin Fırsat Var

Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikle birlikte 1 Ocak 2023 tarihinden itibaren 5 bin metrekareden büyük olan tüm binaların enerji performans sınıfının en az "B" olacak şekilde inşa edilmesinin zorunlu hale getirildiğini hatırlatan Tolga Öztoprak, yeni yapılacak konutlarda ısıtma ve soğutma için daha az enerji kullanımını sağlayacak yapı malzemelerinin kullanılmasının gerektiğini söyledi. Yapımı devam eden konutlar için Ytong – Multipor Cephe Sistemi'ni öneren Öztoprak, hem yatırımcının hem de binalarda yaşayanların yüzünü güldürecek bir çözüm olduğuna dikkat çekti. "Ytong-Multipor Cephe Sistemi adını verdiğimiz çözümle binalar mantolamaya gerek kalmadan yüksek performanslı bir ısı yalıtımına kavuşuyor. Bu uygulamada duvarlar Ytong 0,08 Blokları ile örülüyor, betonarme yüzeyler ise Multipor Isı Yalıtım Levhası ile yalıtılıyor. Ytong 0,08 isimli yeni duvar malzememiz, standart gazbetonlara göre yüzde 40 daha fazla ısı yalıtımı sağlıyor. Isı yalıtım ürünümüz olan Multipor ise yanmayan, nefes alan bir ısı yalıtım malzemesi. Multipor'u tamamen doğal ve yerli hammaddelerle üretiyoruz. Mineral esaslı olması nedeniyle kullanıldığı binaların nefes almasına olanak sağlıyor, duvarlarda nem ve küf oluşumunu engelliyor. Bu sistem ile enerji verimliliği, yangın güvenliği ve yönetmeliğe uygunluk gibi konularda tüm beklentilere yanıt veren, mantolamaya alternatif yanmaz ısı yalıtımına imza atıyoruz. Ytong-Multipor Cephe Sistemi, yatırımcılara ve konutlarda yaşayanlara ekonomik ve bina ömrü boyunca yüksek ısı yalıtım performansı sunan akıllı bir yatırım olarak geri dönüyor." dedi.

Karbosan Ürün Ambalajlarını Yeniledi

“Aşındırıcı sektörünün lider üreticisi Karbosan, sürekli iyileştirme çalışmaları kapsamında ve sürdürülebilirlik hedefleri çerçevesinde ürün ambalajlarını yeniledi.”

Aşındırıcı ürün çözümleri ile farklı malzeme ve uygulama tiplerinde üstün yüzey kalitesi ve yüksek performans sunan Karbosan, kullandığı hammaddeden, üretim süreçlerine, ürün ambalajlarından, sevkiyat süreçlerine kadar her aşamada aynı kalite düzeyini koruyor. Tüm süreçlerinin özüne performans, çeviklik ve hızlı hizmeti koyan marka, 55 yılı aşkın süredir geliştirdiği bilgi birikimi ile tüm paydaşları için katma değerli ürün ve hizmetler sunuyor.

Sürekli geliştirme ve iyileştirme çalışmaları çerçevesinde 2022 yılında başlatılan "Ambalaj Projesi" de markanın temel vaatlerini destekleyecek sonuçlar ortaya koydu. Bu proje ile şirket bünyesinde kullanılan tüm kutu, etiket ve ambalaj malzemeleri analiz edilerek yeniden yapılandırıldı.

Yeni tasarım, ambalajlarda kullanılan malzeme secimi ve ortaklaştırma baslıkları ile tüm ambalajlarda hem çevresel hem verimlilik hem de tasarım bütünlüğü anlamında kazanımlar sağladı.

Bu proje ile öncelikli amaçlardan biri daha yalın ve anlaşılır bir ambalaj sistemi ortaya çıkarmak oldu. Mağaza ya da depo raflarında göze çarpan, içindeki ürünün kolayca anlaşılmasını sağlayan ve tüketici ile konuşan tasarımlar yaratıldı. 14 farklı kategoride binden fazla ürüne sahip Karbosan, yeni ambalaj tasarımları ile müşteri ve kullanıcılarının ürüne erişimini kolaylaştırmayı hedefledi.

Yapılan iyileştirmeler ile, kullanılan ambalaj adedi %60 oranında azaltılırken önemli çevresel kazanımlar da elde edildi. Bu proje ile;

- %40 daha az kağıt tüketimi,
- %41'e kadar daha az su tüketimi,
- %35'ten fazla enerji tasarrufu,
- %35 daha az karbon salınımı
- %10 daha hızlı servis suresi sonuçlarına ulaşılacağı hesaplandı.

Ambalajlama prosesi, üretimin son aşamasında önemli bir yere sahip. Proje boyunca hem zaman hem de çalışanın ergonomisi ve iş yapışını iyileştirecek şekilde çözümler üretebilmek için uzun süren sistem analizleri ve tasarım çalışmaları yapıldı. Bu sayede, çevresel katkılara ek olarak, malzeme tedarik süresinin kısaltılması, üretim prosesi ve çalışan verimliliğinin artırılması gibi faydalar da ortaya çıkarıldı.

Palet içindeki ambalaj yerleşimleri de revize edilerek aynı alanda daha fazla ürün stoklanması sağlandı. Depo alanlarının gittikçe değerlendiği günümüzde alandan tasarruf özellikle müşteri ve kullanıcıların kendi allananlarını daha verimli kullanabilmesine imkân verecek.

Yenilenen ambalajlar 2023 yılının ikinci yarısı itibari ile satış kanalına sunulacak. Tüm paydaşlar için farklı kanallar üzerinden bilgilendirmeler yapılırken, bölgesel toplantılar ile de Karbosan bayi ve kullanıcılarına doğrudan ulaşılacak.

SEREL Tasarımları İtalya'dan Ödülle Döndü

SEREL Seramik ürünleri uluslararası platformda ses getiren ve her yıl İtalya'da düzenlenen "Tasarımda kalite ve mükemmelliğin bir kanıtı" olarak kabul gören A'Design Award 2023 tasarım yarışmasında, Banyo Mobilyaları ve Seramik Sağlık Gereçleri Kategorisi'nde katıldığı dört ürünle; Gold, Bronze ve Iron olmak üzere dört ödüle layık görüldü. Dünya çapındaki en prestijli tasarım yarışmaları arasında yer alan A'Design Award 2023 tasarım yarışmasına SEREL Tasarım Ekibi, fonksiyonel ve yenilikçi yaklaşımlarla sunduğu tasarım değeri yüksek ürünleriyle uluslararası platformda bir başarıya daha imza atmış bulunmaktadır.

SEREL Passion Lavabo

A'Design Award 2023 tasarım yarışmasında "Gold" ödülüne layık görülmüştür. Kapasitif algılama ile çalışan, sektörde eşsiz diye tabir edebileceğimiz bir banyo takımı ortaya çıkmıştır. Dünya'da ilk kez E.C.A. ve SEREL markalarının iş birliğiyle ve yoğun AR-GE çalışmaları sayesinde geliştirilen kapasitif sensörle entegre çalışan SEREL Passion Lavabo banyolara yeni bir soluk getirecek.

SEREL Passion Lavabo tezgâhında bulunan kapasitif algılama sensörleri ile suyun açılıp kapanması, suyun debisi, suyun sıcaklığı, ürünün LED ışıkları kontrol edilebilmektedir. LED ışığın rengi kullanıcıya suyun sıcaklığı ile ilgili bilgi vermektedir. Ürün son kullanıcının isteklerine göre kişiselleştirilerek; uyumlu mobilyalar ve armatürüyle bütünsel banyo çözümleri sunmaktadır. İnovatif ve modern tasarımıyla uluslararası platformda beğeni toplamaktadır.

SEREL Magic Lavabo

SEREL Magic, bir şelalenin coşkulu havasının yarattığı gizemli mekânda hayatın akışını, dansa ve dinginliğe ulaşma konusundaki sabırsızlığını öykünür ve zarif bir geçişe giden saf bir yol oluşturur. Kendine has çanak formuyla mevcut lavabo algısını değiştirirken, suyun dönüş yolculuğuna geçişini de görünmez bir şekilde bünyesine katarak kullanıcıya yeni bir akış algısı ve estetiği kazandırır. Gizli su gideri ve görünmez atık su yeri sunmasının yanında farklı tasarımıyla da dikkat çeken ürün; SEREL Hygiene+ yüzey uygulaması ile daha iyi performans gösteriyor.

SEREL Lily Lavabo

Lily Lavabo, maksimum temizlik konsepti ile yola çıkılarak tasarlanmıştır. Fonksiyonellik ve estetik öğeler ön planda tutulmuştur. Yumuşak bir form kullanılarak tasarlanan SEREL Lily Tezgâh Üstü Lavabo, estetik ve fonksiyonelliği bir arada sunmaktadır. Lavabonun arka yüzeyi ve yan yüzeyleri, lavabonun dışına su sıçramasını engelleyecek şekilde tasarlanmıştır. Kullanıcısına temizlik ve kullanım kolaylığı avantajı sağlamaktadır. SEREL Hygiene+ yüzey teknolojisi sayesinde; bakteri üremesini engeller ve zor kirlenir, kolay temizlenir.

SEREL Hera Lavabo

Adını Yunan mitolojisinin güçlü tanrıçasından alan SEREL Hera, sahip olduğu tezgâh üstü lavabolar ve seriye özel tasarlanan banyo mobilyaları ile "yıllarca beraber" olmayı arzulatan tarzıyla banyoları yeniliyor.

Kenarları yuvarlatılmış dikdörtgen ve elips olmak üzere iki farklı formda tasarlanan SEREL Hera, derin ve geniş hazne tasarımı sayesinde kullanıcısına ergonomik olarak rahat bir kullanım sunmaktadır.

Eczacıbaşı Yapı Ürünleri, 6 Ödülle Müşteri Deneyimine Yine Adını Yazdırdı

"Eczacıbaşı Yapı Ürünleri çatısı altında faaliyet gösteren Eczacıbaşı Yapı Gereçleri, bu yıl üçüncü kez düzenlenen Türkiye Müşteri Deneyimi Ödülleri kapsamında, ikisi altın 4 ödül aldı. Eczacıbaşı Yapı Ürünleri kuruluşlarından İntema ise yarışmadan 2 gümüş ödülle döndü."

VitrA ve Artema markalarıyla hizmet veren veren Eczacıbaşı Yapı Gereçleri, başlangıcından bu yana katıldığı Türkiye Müşteri Deneyimi Ödülleri'nden (TCXA) yine ödüllerle döndü. İlk yıl 4, ikinci yıl 6 ödülün sahibi olan kuruluş, TCXA'23 kapsamında Eczacıbaşı Yapı Ürünleri şirketlerinden İntema ile birlikte yine 6 ödüle adını yazdırdı.

Eczacıbaşı Yapı Gereçleri "En İyi Müşteri Deneyimi Stratejisi" ve "En İyi Kullanıcı Deneyimi" kategorilerinde altın, "En İyi B2B Müşteri Deneyimi" kategorisinde ise bronz ödülün sahibi oldu. "Yılın En İyi CX Ekibi" olarak da gümüş ödül almaya hak kazandı.

İntema ise müşteri deneyimi odaklı yeni nesil mağazacılık yaklaşımıyla "Müşteriler Her Şeyin Merkezinde" ve 3 haftada mutfak teslimi hizmetiyle "Müşteri İçgörüsü ve Geri Bildiriminin En İyi Kullanımı - İnovasyon" kategorilerinde gümüş ödüllere layık görüldü.

Başarının Formülü Müşteri Odaklılık ve Teknoloji

Güçlü rakiplerini geride bırakarak bu yıl da 6 ödüle imza atmaktan büyük mutluluk duyduklarını belirten Eczacıbaşı Yapı Gereçleri Müşteri Deneyimi Direktörü

Erdem Bayrak, "Farklı sektörlerin birikimini bir araya getirerek kısa zamanda büyük iş sonuçlarına dönüşme konusundaki başarımızla, yılın en iyileri arasında yer aldığımız için müşteri deneyimi ekibi olarak mutluyuz.

Altın ödül kazandığımız iki önemli kategori, müşteri memnuniyeti ekibimizin yanı sıra birlikte çalıştığımız tüm ekip ve yöneticiler için de gurur kaynağı oldu. Başarımızın arkasındaki en önemli faktörler, birlikte çalışma kültürü ve müşteriyi her kararın merkezine almak, bunları yaparken de teknolojinin sunduğu tüm fırsatlarından yararlanmak" ifadelerini kullandı.

İngiltere merkezli Awards International tarafından Avrupa ve Ortadoğu'dan çeşitli ülkelerde düzenlenen CX Awards, ilk kez 2021'de ülkemize de uzandı. Eczacıbaşı Yapı Gereçleri, her biri sektöründe lider kuruluşların yarıştığı TCXA kapsamında, iki yılda 10 ödülün sahibi oldu.

Bu yıl İntema ile birlikte ödül sayısını 16'ya çıkaran kuruluş, 2022'de ayrıca, dünya finalinde yarıştığı uluslarası etkinlikte,"En İyi İş Dönüşümü" kategorisinde ödül almaya hak kazanmıştı.

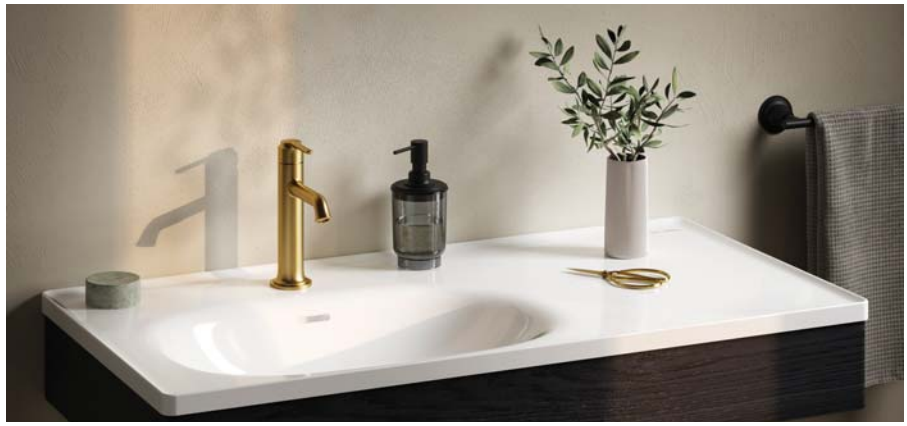
Klasikle Modernin Uyumu

VitrA Tasarım Ekibi'nin imzasını taşıyan Origin Classic koleksiyonu, klasik ve modernin uyumlu birlikteliğini sunuyor. Geçmişin izlerini, modern dokunuşlarla geleceğe taşıyan koleksiyondaki armatür, aksesuar ve duş sistemleri birbirini tamamlıyor. VitrA'nın banyo koleksiyonlarıyla uyumlu Origin Classic, ince ve zarif hatlarıyla dikkat çekiyor.

VitrA Origin Classic'in farklı renk ve kullanım alternatifleri, banyoların kişiselleştirilmesine alan açıyor. Geniş ürün yelpazesiyle bütünsel bir tasarıma olanak tanıyan koleksiyondaki armatürlerin kumanda kolu, hassasiyet ve yumuşaklığını yıllarca koruyacak bir tasarıma sahip. Seramik kaplı özel kartuşu sayesinde ince gövdeye sahip armatürler, daha dayanıklı ve uzun ömürlü bir kullanım sunarken, kolay montaj aparatı ise kısa sürede pratik kurulum olanağı sağlıyor.

Tasarımda Çeşitlilik

Origin Classic'in krom, soft bakır, fırçalı altın ve mat siyah seçeneklerinden oluşan renkleri, dayanıklılığını uzun yıllar koruyor. Koleksiyondaki armatürlerde, her lavabo tipine göre farklı yükseklik seçenekleri bulunuyor. Sabunluktan havluluğa, askılıktan diş fırçalığına, bataryadan duş başlığına kadar her ürün, aynı tasarım diliyle birbirine uyum sağlıyor. Klasiğin zarafetini yıkanma alanlarına da taşıyan VitrA Origin Classic, banyo, küvet ve duş bataryalarını solo ve ankastre seçenekleriyle sunuyor.

"VitrA'nın banyo koleksiyonlarıyla uyumlu armatür, duş sistemleri ve aksesuarlardan oluşan Origin Classic koleksiyonu, modern ile klasiğin uyumlu birlikteliğini sunuyor."

Banyolar İçin Sebastian Conran İmzalı Akıllı ve Zarif Tasarımlar

Tasarım kaşifi olarak anılan Sebastian Conran'ın VitrA için tasarladığı Eternity serisi, şık ve özgün banyo aksesuarlarından oluşuyor. Good Design ve EDIDA ödüllerinin sahibi seri, yumuşak formlarıyla dikkat çeken tasarımlarıyla, banyolara modern ve zarif bir görünüm kazandırıyor.

VitrA'nın banyo mobilyalarıyla uyumlu Eternity serisinde sıvı sabunluk, diş fırçalık, çöp kovası, tuvalet fırçası, havlu ve bornoz askısı, pamukluk, tuvalet kağıtlık yer alıyor. Metal ve plastikten üretilen banyo aksesuarları, krom/beyaz, parlak siyah/mat siyah renk kombinasyonlarıyla sunuluyor. İnce ve minimalist çizgileriyle kolay temizlik sağlayan Eternity, evlerin yanı sıra otellerde de tercih ediliyor.

Minikler İçin Mutlu ve Güvenli Adımlar

“VitrA V-Safe Mini’nin kaydırmaz, hijyenik ve yumuşak dokunuşlu yüzey teknolojisi sayesinde bebek ve çocuklar için güvenli alanlar yaratılıyor.”

VitrA, V-Safe Mini kaydırmaz yüzey teknolojisi sayesinde, bebek ve çocukların yaşam alanlarına uygun özel karo çözümleri sunuyor. Modern ve renkli karo tasarımlarını, kolay temizlenebilme ve kaydırmazlık gibi yenilikçi yüzey teknolojileriyle birleştirerek, tüm ailenin keyifli ve güvende hissedebileceği yaşam alanları yaratıyor. Özel olarak tasarlanan koleksiyonlarla çocuklara sağlıklı, güvenli ve mutlu alanlar açıyor.

VitrA V-Safe Mini kaydırmaz yüzey teknolojisine sahip karolar sayesinde bebek ve çocuklar, kayıp düşme korkusu olmadan, keyifle ve güvenle oyun oynuyor. Kaydırmaz, hijyenik ve kolay temizlenebilir karo yüzeyleri sağlayan VitrA V-Safe teknolojisi, bebek ve çocuk odaları, banyo ve mutfaklar, yüzme havuzları ve SPA’larla endüstriyel alanlar gibi ekstra güvenlik, hijyen ve dayanıklılık gerektiren her türlü yaşam alanı başta olmak üzere hem iç hem de dış mekan yüzeyleri için uygun bir çözüm sunuyor. VitrA V-Safe Mini özellikli karolar ise kaydırmaz olmalarının yanı sıra yumuşak dokunuşlu ve kolay temizlenebilir teknolojileri sayesinde bebek ve çocuklar için güvenli yaşam alanları oluşturuyor.

Türkiye Toprak, Seramik, Çimento ve Cam Sanayii İşverenleri Sendikası

İçerenköy Mahallesi, Erkut Sokak, Üner Plaza No:4/1 A Blok Kat: 2 34752 Ataşehir - İstanbul - Türkiye
Tel: (0216) 422 09 39 - (0216) 422 09 49
www.toprakisveren.org.tr